

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานความคิดนำไปสู่กรอบการทำวิจัย และเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาวิเคราะห์ อภิปรายผลการวิจัย จึงนำเสนอตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การวิจัยในชั้นเรียน

- 1.1 ความหมายของการวิจัยในชั้นเรียน
- 1.2 ประโยชน์ของการวิจัยในชั้นเรียน
- 1.3 รูปแบบและลักษณะของการวิจัยในชั้นเรียน
- 1.4 กระบวนการและขั้นตอนของการวิจัยในชั้นเรียน
- 1.5 ปัญหาและอุปสรรคในการวิจัยในชั้นเรียน
- 1.6 การสนับสนุนการวิจัยในชั้นเรียน

2. บทบาทของผู้บริหาร

- 2.1 ความหมายของผู้บริหารการศึกษา
- 2.2 บทบาทของผู้บริหารการศึกษา
- 2.3 ภาระหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษา
- 2.4 บทบาทของผู้บริหารที่มีต่อการส่งเสริมการวิจัยในโรงเรียน

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 3.1 งานวิจัยในประเทศ
- 3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การวิจัยในชั้นเรียน

1. ความหมายของการวิจัยในชั้นเรียน

ได้มีนักศึกษาและนักวิจัยหลายท่านให้ความหมายของการวิจัยในชั้นเรียนไว้ อย่างหลากหลาย โดยเน้นการวิจัยทางการศึกษาและการปฏิบัติงานในห้องเรียนดังนี้

สุวัฒนา สุวรรณเขตนินยม (2536 : 7) กล่าวว่า การวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง กระบวนการที่จะหาความจริงเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของ นักเรียนในบริบทของชั้นเรียน โดยครูเป็นผู้วิจัยและใช้ผลงานวิจัย

ชัยพจน์ รักราม (2539 : 23 – 27) ได้ให้ความหมายสอดคล้องกันว่า การวิจัย ในชั้นเรียนเป็นการศึกษาค้นคว้าที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในห้องเรียนเพื่อพัฒนา ปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนทั้งในส่วนหลักสูตร วิธีสอน การจัดกิจกรรม สื่อ แบบฝึก รวมทั้งการวัดและประเมินผลเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการสอนและคุณภาพ การเรียน

อัจฉรา สระวาสี (2540 : 15 – 17) และ **ประวิต เอรารวรรณ (2542 : 75)** ได้ให้ ความหมายสอดคล้องกันว่า การวิจัยในชั้นเรียนมีวิธีการวิจัยที่กล่าวได้ว่าเป็นการวิจัย ปฏิบัติการหรืออาจเรียกว่า การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) โดยการวิจัยปฏิบัติการ เป็นการวิจัยที่ผู้ปฏิบัติงานมุ่งศึกษาทำความเข้าใจในงานหรือกิจกรรมใน หน้าที่เพื่อค้นคว้าหาวิธีการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนางาน หรือกิจกรรมนั้นๆ ส่วนการวิจัย ปฏิบัติการในชั้นเรียนเป็นการศึกษาค้นคว้าของครูซึ่งจัดว่าเป็นผู้ปฏิบัติงานในชั้นเรียน เพื่อ แก้ปัญหา (Problem Solving) การจัดกิจกรรมการเรียนหรือกิจกรรมนักเรียนและคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน

พร้อมพรรณ อุดมสิน (2542 : 3 – 5) กล่าวว่า การวิจัยในชั้นเรียนเป็นการวิจัย แบบหนึ่งของวิจัยทางการศึกษา ซึ่งเป็นการวิจัยที่ทำโดยครูผู้ซึ่งแสวงหาความรู้หรือข้อมูล เพื่อแก้ปัญหาในเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน

กล่าวโดยสรุปจากความหมายของการวิจัยในชั้นเรียนที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การวิจัย ในชั้นเรียนหรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน หมายถึง การศึกษาค้นคว้าเพื่อแสวงหา วิธีการแก้ปัญหา ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการเรียนรู้ ของผู้เรียนในบริบทของชั้นเรียน โดยมีครูเป็นผู้วิจัยและใช้ผลงานวิจัยจะส่งผลให้จัดการเรียน การสอนมีประสิทธิภาพและคุณภาพยิ่งขึ้น

2. ประโยชน์ของการวิจัยในชั้นเรียน

นักวิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้กล่าวถึงประโยชน์ของการวิจัยในชั้นเรียน ดังนี้

กมล สุกประเสริฐ (2538 : 27 – 30) กล่าวว่า “เราจะพยายามชี้แนะช่องทางให้ไปถึงครูผู้ปฏิบัติว่าเขาสามารถที่จะทำวิจัย เก็บผลงานต่าง ๆ ของเขาไว้ วันหนึ่งในอนาคตเขาจะเป็นครูชั้นเยี่ยม ครูที่ทำงานด้วยผลการวิจัย มีผลงานวิจัยว่าได้แก้ปัญหาเด็กต่าง ๆ อย่างไร ได้สามารถใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการศึกษาและทำให้ลูกศิษย์ของคนก้าวหน้าในทางที่ควร ”

วิเวก ปางพุดพิพงษ์ (2529 : 6 – 10) ได้กล่าวถึง คุณค่าของการวิจัยในโรงเรียน ดังต่อไปนี้ “ งานวิจัยนี้ไม่จำเป็นต้องวางโครงการใหญ่โต เพื่อจะวิจัยหรือแก้ปัญหาในระดับสูง ในระดับกรมกระทรวงเท่านั้น ปัญหาในห้องเรียนของเรา ปัญหาที่เราสอนนักเรียนทุก ๆ วัน ปัญหาเฉพาะกิจเฉพาะอย่าง เราก็ต้องมีการศึกษาวิจัยว่าปัญหานั้นเกิดอย่างไร และจะแก้ไขอย่างไร งานสอนในโรงเรียนก็มีเรื่องที่จะต้องศึกษา วิเคราะห์ วิจัยมากเหลือเกิน ถ้าเราเอาหลักการวิจัยไปใช้ในห้องเรียนเราก็จะได้ผลงาน อย่างน้อยก็ทำให้การเรียนการสอนในโรงเรียนดีขึ้น ไม่ว่าวิชาอะไร กิจกรรมอะไรที่เราทำ ถ้าเราใช้หลักวิทยาศาสตร์นี้มาวิเคราะห์ มาพัฒนาแล้วก็จะทำให้งานนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ”

ชัยพจน์ รัชงาม (2539 : 23 – 27) ได้ชี้ให้เห็นประโยชน์ของการวิจัยในชั้นเรียน ที่สอดคล้องกันว่า การวิจัยจะช่วยปรับปรุงด้านวิชาชีพครู และครูผู้สอนที่ทำการศึกษาและทดลองงานวิจัยกันอย่างจริงจังแล้วจะทำให้เกิดความก้าวหน้าในการสอน ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ รวมทั้งเกิดความรู้และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อวงการศึกษ เพราะคุณค่าหรือผลจากการศึกษาค้นคว้านวัตกรรม การศึกษาขึ้นมาใช้ได้ผลนั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคลากรและหน่วยงานทางการศึกษาดังนี้

1. นักเรียนในชั้นเรียนมีความรู้ความสามารถพื้นฐานแตกต่างกัน บางคนเรียนรู้ได้เร็วก็ไม่สร้างปัญหากับครูผู้สอน แต่นักเรียนที่เรียนช้าและครูยังใช้การสอนแบบเดียวแล้วนักเรียนกลุ่มนี้จะเรียนตามไม่ทันและอาจสร้างปัญหากับครูกับโรงเรียนและสังคมส่วนรวม การที่ครูไม่วางเฉยแต่พยายามวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาคิดหาทางแก้ปัญหา โดยทำวิจัยในชั้นเรียนตั้งแต่เริ่มคิดปัญหาการวิจัย ทางแก้ปัญหาจนกระทั่งถึงการนำปัญหาที่พบไปใช้ เมื่อครูได้ผลการวิจัยและนำไปใช้ในชั้นเรียน ผลที่ดีได้จะตกอยู่กับนักเรียนที่ได้รับการแก้ไขปัญหากำ ทำให้เด็กนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นเติบโตก้าวหน้าเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

2. ครูมีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบคือ การวางแผนการทำงาน ประจำ ได้แก่วางแผนการสอน เลือกวิชาสอนที่เหมาะสม ประเมินการทำงานเป็นระยะ โดยมี เป้าหมายชัดเจน จะทำอะไร กับใคร เมื่อไร ด้วยเหตุผลอะไร และทำให้ทราบผลการกระทำว่า บรรลุเป้าหมายเพียงใด ได้อย่างไร โดยทำการวิจัยในชั้นเรียน ครูจะสังเกตว่าผลการวิจัยนั้น แก้ปัญหาได้หรือไม่ ทำให้ครูเพิ่มความระมัดระวังต่อการสอนของตน ได้เรียนรู้ว่าทฤษฎีการ สอนซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติเป็นอย่างไร สิ่งเหล่านี้เป็นการพัฒนาการสอนของครูให้เป็นบุคคลที่ มีความสามารถในการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และการพิจารณาการปฏิบัติงานของตนเอง อย่างเป็นระบบ โดยใช้กระบวนการวิจัยสามารถพัฒนาการทำงานไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพ

3. ในโรงเรียนมีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มครูมากขึ้นทั้งในรูปและ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในหมวดวิชาและระหว่างหมวดวิชา ตั้งแต่การร่วมกันคิดหา ปัญหา การวิเคราะห์หาสาเหตุ การเขียนรายงาน เพราะครูในโรงเรียนมีความถนัดหรือความ ชำนาญต่าง ๆ กันถ้าได้ระดมสรรพกำลังจากความถนัดของแต่ละคนแล้วก็จะทำให้งานวิจัยมี คุณภาพยิ่งขึ้น ครูคณิตศาสตร์มีความถนัดในการคำนวณ การนำเสนอข้อมูล การวิเคราะห์ ข้อมูล ครูบรรณารักษ์ช่วยการเขียนบรรณานุกรม ครูภาษาไทยช่วยการตรวจสอบการสะกดคำ ครูภาษาอังกฤษช่วยด้านการอ่านเอกสาร ตำรา งานวิจัยจากต่างประเทศ เป็นต้น

4. วงการศึกษา ผลงานวิจัยในชั้นเรียนที่ดีจะได้รับการเผยแพร่ โดยทั่วไป แล้วจะเป็นการกระตุ้นให้มีการพัฒนางานวิจัยอย่างไม่หยุดยั้ง ภาพลักษณ์ของผู้มีอาชีพครูจะดี เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางจากการทำงานอย่างเป็นระบบ

3. รูปแบบและลักษณะของการวิจัยในชั้นเรียน

นักวิจัยหลายท่านได้เสนอรูปแบบและลักษณะของการวิจัยในชั้นเรียนไว้ หลากหลายดังนี้

ด้วน สายยศ (2536 : 14 – 23) ให้ความเห็นว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นการ วิจัยเพื่อมุ่งแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นครั้ง ๆ ไป ผลของการวิจัยใช้ได้เฉพาะกลุ่มที่ทำการศึกษา เท่านั้น จะนำไปอ้างอิงกลุ่มอื่นไม่ได้ เพราะมองขอบเขตในวงจำกัด เป็นการวิจัยปัญหาของเด็ก ในชั้นเรียนของตนเอง เพื่อแก้ปัญหาคารเรียนการสอนเฉพาะชั้น ในแง่ของกระบวนการ หรือ วิธีการวิจัย นิยมใช้วิธีการสำรวจและทดลอง หรือการศึกษาเฉพาะกรณี แล้วแต่ลักษณะของ ปัญหาที่ต้องการจะศึกษานอกจากนั้น ถ้าพิจารณาของการวิจัยในชั้นเรียนแล้ว เป็นการศึกษา เกี่ยวกับวิธีการหรือรูปแบบเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนซึ่งถ้ายึดระบบโครงสร้างทางการเรียน การสอนเป็นหลักแล้วลักษณะของงานวิจัยเกี่ยวข้องกับหลักสูตรการเรียนการสอน การวัดผล

และประเมินผล ดังนั้นลักษณะของงานวิจัยสามารถแยกพิจารณาแต่ละองค์ประกอบของกระบวนการเรียนการสอนได้ดังนี้

1. ด้านหลักสูตร โดยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรคือ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรมและวิธีการประเมินผล ตลอดจนหลักการ โครงสร้างของหลักสูตร ลักษณะของงานวิจัย จึงเน้นไปทางการประเมินหลักสูตร การติดตามการใช้หลักสูตรและการทดลองหลักสูตรเพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ ความเหมาะสมและประสิทธิผลของหลักสูตร
2. ด้านการเรียนการสอนปัจจัยหลักเกี่ยวกับการเรียนการสอนคือ วางแผนการสอน วิธีการสอน แบบฝึก หนังสืออ่านประกอบ ชุดการสอนและการจัดกิจกรรม ลักษณะของงานวิจัยจึงเน้นไปในทางการสร้างการผลิต และการทดลองใช้นวัตกรรมและผลิตภัณฑ์นั้น ๆ เช่นการประเมินติดตามการใช้แผนการสอน การทดลองวิธีสอนหรือชุดการสอน เปรียบเทียบวิธีสอนหลายวิธี การสร้างหรือผลิตสื่อ แบบฝึกชุดการสอนหรือหนังสืออ่านประกอบ ผลการใช้สื่อการจัดหรือการใช้รูปแบบกิจกรรมในการเรียนการสอน เจตคติของผู้เรียนต่อครูผู้สอนต่อรายวิชาต่อแบบฝึก ต่อสื่อ หรือต่อวิธีสอน เป็นต้น การวิจัยในชั้นเรียนส่วนนี้มีความใกล้ชิดกับตัวครูผู้สอนและตัวผู้เรียนอย่างยิ่ง และนับว่าเป็นงานที่พึงปรารถนาของทุกฝ่ายที่ต้องการพัฒนานวัตกรรมหรือผลิตภัณฑ์ทางการศึกษาให้สามารถใช้ประโยชน์ได้จริงในโรงเรียนและในชั้นเรียน เพราะถ้าการเรียนการสอนในชั้นเรียนมีนวัตกรรมหรือผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการทดลองที่ใช้ได้ผลดีมาแล้ว และนำมาขยายผลใช้ในภาพการเรียนการสอนที่แท้จริง ย่อมจะเกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีต่อผู้เรียนและครูผู้สอนซึ่งทำให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพดีขึ้น
3. ด้านการวัดและประเมินผล ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผล ประกอบด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการสอบวัดและผลการสอบวัดลักษณะงานวิจัยจึงเน้นไปทางการสร้างและพัฒนาแบบทดสอบ การวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบ การรายงานผลการสอบ การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การขาดความสัมพันธ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละรายวิชาหรือกับฐานข้อมูล (Data Base) ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการสอบวัดนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งแบบทดสอบนั้นว่ามีความสำคัญยิ่งต่องานการศึกษา ค้นคว้าเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพราะไม่ว่าจะเป็นการทดลองวิธีสอน การใช้สื่อ การใช้ชุดการสอน จะต้องสร้างแบบทดสอบเพื่อตรวจสอบผลหรือวัดผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้น ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องเรียนรู้ในส่วนการสร้างและเทคนิคการเขียนข้อสอบไว้ด้วย

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2537 : 11 - 15) ที่ได้เสนอกรอบแสดงลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการทางการศึกษา (Action Research in Education) ไว้ดังนี้

1. เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและมีการร่วมมือ (Participation and Collaboration) ใช้การทำงานเป็นกลุ่ม ผู้ร่วมวิจัยทุกคนมีส่วนร่วมสำคัญและมีบทบาทเท่าเทียมกัน ในทุกกระบวนการของการวิจัย ทั้งการเสนอความคิดทางทฤษฎี และการปฏิบัติ ตลอดจนการวางแผนการวิจัย

2. เน้นการปฏิบัติการ (Action Orientation) การวิจัยชนิดนี้ใช้การปฏิบัติ เป็นสิ่งที่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและศึกษาผลของการปฏิบัติเพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนา

3. ใช้การวิเคราะห์วิจารณ์ (Critical Function) คือเป็นการวิเคราะห์ การปฏิบัติอย่างลึกซึ้งจากสิ่งที่สังเกตได้ จะนำไปสู่การตัดสินใจที่สมเหตุสมผลเพื่อการปรับปรุงแผนการปฏิบัติการ

4. ใช้วงจรปฏิบัติการ (The action Research Spiral) ตามแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart คือการวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observing) และการสะท้อนการปฏิบัติ (Reflecting) ตลอดจนการปรับปรุงผล (Re - Planning) เพื่อนำไปปฏิบัติในวงจรต่อไป จนกว่าจะได้รูปแบบของการปฏิบัติงานเป็นที่พึงพอใจ และได้ข้อเสนอเชิงทฤษฎีเพื่อเผยแพร่ต่อไป

วัลลภ กัณฑ์พร (2539 : 35) ได้จำแนกรูปแบบของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียน การสอนที่สอดคล้องกับ บัญชา อึ้งสกุล (2540 : 24 - 31) โดยจำแนกออกเป็น 5 รูปแบบคือ

1. การวิจัยสำรวจ เป็นการค้นหาคำตอบโดยไม่กำหนดคกฏเกณฑ์อะไร มากมาย เพื่อสำรวจประเด็นที่อยากรู้ แล้วออกแบบการวิจัยเพื่อหาคำตอบนั้น ๆ เป็นการศึกษา ลักษณะความเป็นจริงตามสภาพในเรื่องต่าง ๆ เพื่อมุ่งรวบรวมข้อมูลและรายงานลักษณะที่อยู่ใน สภาพการณ์นั้น ๆ เช่น สำรวจทัศนคติของนักเรียน สำรวจอาชีพผู้ปกครอง สำรวจโรงเรียน และชุมชน และสำรวจปัญหาการเรียนการสอน เป็นต้น

2. การวิจัยหาความสัมพันธ์ เป็นการศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ต่าง ๆ ตั้งแต่สองตัวแปรขึ้นไป เช่น ศึกษาหาวิธีสอนของครูกับผลการเรียนการสอนของ นักเรียน หรือศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการเรียนกับเจตคติต่อการเรียนของนักเรียน เป็นต้น

3. การวิจัยเปรียบเทียบ มีลักษณะคล้ายกับ 2 แบบแรก โดยในช่วงสถิติที่ใช้ สำหรับการวิจัยเปรียบเทียบนั้น จะหาความสัมพันธ์เป็นการแสดงว่าตัวแปร 2 ตัว สัมพันธ์ กันหรือไม่ มีอิทธิพลต่อกันหรือไม่ จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นการศึกษาเหตุและผลทางการศึกษา

ในกรณีที่ไม่สามารถศึกษาด้วยการทดลอง เช่น การศึกษาว่าอะไรเป็นสาเหตุให้นักเรียนตก
ซ้ำชั้น การศึกษาสาเหตุที่ทำให้นักเรียนทะเลาะวิวาทกัน เป็นต้น

4. การวิจัยแบบทดลอง เป็นการวิจัยที่มีลักษณะที่สอดคล้องกับกมล
สุคประเสริฐ (2532) ที่ให้ความเห็นว่า การทดลองเป็นวิธีการที่นักจิตวิทยาหรือนักพฤติกรรม
ศาสตร์ นำมาใช้เพื่อการทดลองด้านพฤติกรรมมนุษย์และสัตว์ ซึ่งในทางสังคมศาสตร์มักมี
จุดอ่อนมากเกี่ยวกับการควบคุมตัวแปรเพราะมนุษย์ไม่เหมือนกับสัตว์อื่น ๆ ซึ่งการทำวิจัยแบบ
ทดลอง ตัวแปรที่ผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดค่าเรียกว่าตัวแปรอิสระ ส่วนตัวแปรที่เป็นผลตามมา
เรียกว่าตัวแปรตาม เพราะมีค่าเปลี่ยนแปลงไปตามค่าของตัวแปรอิสระ ส่วนตัวแปรอื่น ๆ ที่
อาจทำให้ตัวแปรตามมีค่าเปลี่ยนแปลงได้ แต่ผู้วิจัยควบคุมไม่ให้มีค่าเปลี่ยนแปลง เรียกว่า
ตัวแปรควบคุม

5. การวิจัยเชิงทดลองและพัฒนา เป็นการวิจัยที่ใช้เด็กกลุ่มเดียว ไม่ต้องไป
เปรียบเทียบวิธีสอนแบบดั้งเดิมกับแบบใหม่ แต่จะคิดวิธีสอนแบบใหม่ขึ้นมาแล้วทำการสอน
ตามวิธีการสอนแบบใหม่ดังกล่าว สอนเสร็จแล้วทำการสำรวจพิจารณาคุณภาพพื้นฐานปัญหา นำมา
ปรับปรุงใหม่ แล้วสอนเด็กกลุ่มเดิมในบทเรียนต่อไป ประยุกต์ไปเรื่อย ๆ ซึ่ง วัลลภ กันทรพัย
ได้กล่าวสนับสนุนการวิจัยเชิงทดลองและพัฒนาว่า ถ้าครูนำไปใช้ในโรงเรียนโดยศึกษา
หลักการ วิธีการให้คิดจะเป็นการพัฒนาสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน พัฒนากิจกรรมการเรียน
การสอน นับเป็นวิธีที่เหมาะสมกับการวิจัยการพัฒนาการเรียนการสอนมากที่สุด

อัจฉรา สระวาสี (2540 : 15 – 17) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า การวิจัยในชั้นเรียน
(Classroom research) จะมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น หากได้มีการนำหลักและวิธีการของการวิจัย
เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR : Participatory Action Research) มาใช้โดยเรียกว่า
การวิจัยในชั้นเรียนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Classroom Action Research) กล่าวคือ
การที่ครูซึ่งเดิมเป็นผู้มีบทบาทในการวิจัยแต่เพียงผู้เดียว ได้ดึงกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่
ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ ครูผู้สอน ด้วยกันหรือแม้แต่ผู้ปกครองและตัวของนักเรียน
เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอน นับตั้งแต่การสำรวจปัญหาและการกำหนดปัญหา
การวางแผนดำเนินการ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการศึกษาวิจัย
ผลการศึกษาที่ได้ก็จะมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมชัดเจนและมีคุณภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ
แนวความคิดของ Kurt Lewin (1946 อ้างถึงใน Stephen Kemmis and Robin McTaggart
แปลโดย ส. วาสนา ประมวลพจนานุกรม, 2535 : 45 - 50) ที่กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการนั้น
จำเป็นต้องประกอบด้วยบุคคลที่ทำกิจกรรมร่วมกัน โดยจะรวมถึงครูและนักเรียนที่มีกิจกรรม

ร่วมกันในการที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนในชั้นเรียน หรือประกอบด้วยผู้บริหาร โรงเรียน และคณะครู และผู้ปกครองร่วมกันทำกิจกรรม ซึ่งการนำกลุ่มบุคคลดังกล่าวเข้ามามีส่วนร่วม กิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการนั้น มีความจำเป็นดังเหตุผลต่อไปนี้

1. ทำให้เกิดความเข้มแข็งตั้งแต่เริ่มต้นว่า กระบวนการวิจัยปฏิบัติการจะดำเนินงานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานของแต่ละคนกับวัฒนธรรมของกลุ่ม เป็นการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างเอกัตบุคคลและกลุ่ม ในด้านการติดต่อสื่อสารการใช้ภาษา กิจกรรมและสังคม
 2. ช่วยส่งเสริมความร่วมมือในการพัฒนาวิธีการที่เหมาะสมที่กล่าวถึง คำเนิการอยู่และเพื่อผลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน
 3. ช่วยให้เกิดการค้นคว้าหาความรู้โดยความร่วมมือระหว่างกันใน โครงการมากกว่าที่จะเป็นกระบวนการส่วนตัวและใช้ความหยั่งรู้เอาเอง
 4. ช่วยให้เกิดความเข้มแข็งในผลที่ตามมาและการขยายขอบข่ายของงาน
 5. ช่วยให้การนิยามประเด็นปัญหาต่าง ๆ ชัดเจนยิ่งขึ้น เนื่องจากการที่จะอธิบายโครงการให้คนอื่นเข้าใจได้นั้น ตัวผู้วิจัยเองจะต้องเข้มแข็งในแนวความคิดของตนเอง เสียก่อน
 6. ช่วยให้เกิดขวัญในการปฏิบัติงานและร่วมใจสนับสนุนงาน (ซึ่งบุคคลอื่นที่ไม่ได้อยู่ร่วมใน โครงการจะไม่มีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน)
 7. ช่วยให้เกิดการช่วยเหลือกันและเกิดความคิดถึงส่วนรวมเป็นหลักในการที่จะสร้างสรรค์ประสบการณ์ที่บีบบังคับต่าง ๆ
- ผ่องพรรณ ตรัยมงคลฤต (2543 : 32) กล่าวว่า การวิจัยในชั้นเรียน โดยมาก ควรเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งอาจจะเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการเต็มรูปแบบหรือเฉพาะส่วน ก็ตาม นักวิจัยทางการศึกษาเห็นสอดคล้องกันว่า วิธีวิจัยในชั้นเรียนเป็นการวิจัยที่มีความเฉพาะเจาะจง และมีลักษณะพิจารณาตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้
1. จุดเริ่มต้นการวิจัย การวิจัยในชั้นเรียนมีจุดกำเนิดจากสภาพปัญหา หรือ ข้อขัดข้องในการเรียนการสอนที่ครูพบ ครูต้องการปรับปรุงหรือแก้ปัญหานั้น ๆ ด้วยวิธีการ วิจัย ปัญหาวิจัยจึงเริ่มความคิดของครูมากกว่าความคิดของผู้อื่นหรือจากหลักทางทฤษฎีโดยตรง
 2. ขอบเขตการวิจัย โดยขอบเขตของการวิจัยในชั้นเรียนนั้นจะแคบและเฉพาะเจาะจงในประเด็นต่อไปนี้

2.1 ปัญหาการวิจัย (Research Problem) เรื่องที่วิจัยอาจจะเป็นประเด็นที่เล็กแต่สำหรับครูแล้วจะมีความหมายต่อการเรียนการสอนโดยตรง

2.2 ประชากร มุ่งเน้นการศึกษาเกี่ยวกับผู้เรียน ผู้สอน กระบวนการเรียนการสอนตลอดจนสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนหรือสภาวะการหนึ่ง ๆ (Classroom Context) ในการศึกษาอาจมุ่งที่นักเรียนเฉพาะราย นักเรียนห้องหนึ่งหรือหลายห้องที่ครูทำการวิจัยนั้นมีส่วนรับผิดชอบในการเรียนการสอน

2.3 การนำผลวิจัยไปใช้การวิจัยมุ่งผลเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของครูในสภาพแวดล้อมที่ทำการวิจัยนั้น ๆ โดยตรงไม่มุ่งเพื่อนำไปใช้ในวงกว้าง กล่าวคือไม่มุ่งข้อสรุปเชิงนัยทั่วไป

3. ครูผู้สอนเป็นศูนย์กลางกระบวนการวิจัยทั้ง ทั้งนี้ อาจเป็นการวิจัยที่ดำเนินการโดยครูคนเดียว หรือโดยคณะครูร่วมกันวิจัย อีกทั้งอาจมีนักการศึกษาในระดับปฏิบัติ เช่น ศึกษานิเทศก์ร่วมในการวิจัยด้วยทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขอบเขตของการวิจัย

4. การวิจัยจะดำเนินการไปพร้อมกับการเรียนการสอนปกติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน ผู้เรียนไม่รู้ตัวว่าอยู่ภายใต้สภาวะการวิจัย ผลการวิจัยอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์ธรรมชาติของห้องเรียนที่เป็นปกติวิสัย

5. กระบวนการวิจัย มีการเชื่อมโยงระหว่างการคิดเชิงสะท้อน (Reflective Thinking) และการปฏิบัติ (Action) อย่างชัดเจน กล่าวคือมีการพินิจพิเคราะห์ ทบทวนทั้งก่อนและหลังการปฏิบัติ

6. วิธีการวิจัยมีความยืดหยุ่นปรับให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอน เช่น อาจเป็นการวิจัยเชิงทดลอง ประยุกต์ ซึ่งดำเนินการได้อย่างกลมกลืนกับการสอนของครู และใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ไม่ซับซ้อนมากนัก เป็นต้น ข้อสรุปที่ได้จากการวิจัยอาจจะขาดน้ำหนักไปบ้างในด้านความเที่ยงตรง เมื่อเปรียบเทียบกับวิจัยทั่วไปอิงทฤษฎีและหลักการที่เข้มงวด แต่จะเป็นการวิจัยที่ให้ประโยชน์โดยตรงเท่าที่ครูผู้วิจัยต้องการ

เคมมิส และ โรบินแมคแทกการ์ด (Kemmis and Robin McTaggart 1988 : 93) ได้อธิบายการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ว่า เป็นการรวบรวมปัญหาหรือคำถาม จากการสะท้อนการปฏิบัติการของผู้มีส่วนร่วม ในการปฏิบัติการของสังคมใดสังคมหนึ่ง เพื่อต้องการที่จะพัฒนาหาหลักการ เหตุผลและวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้รูปแบบหรือแนวทางไปใช้ในการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัตินั้น ๆ ให้สอดคล้องกับภาวะของสังคมและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

เอลเลียต (Elliott, 1988 : 452 - A) ได้อธิบายไว้ว่าลักษณะพิเศษของวิจัย
ในชั้นเรียนที่สำคัญ มีสองประการคือ

1. วิจัยในชั้นเรียนเป็นการศึกษาการกระทำของมนุษย์และสถานการณ์
ทางสังคม โดยครูผู้สอนการวิจัยในชั้นเรียนเกี่ยวข้องกับปัญหาและความก้าวหน้าต่าง ๆ ที่
ต้องการเปลี่ยนแปลง

2. เป้าหมายของการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อการแก้ปัญหาอย่างลึกซึ้งของครู
ซึ่งอาจจะปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ในขณะนั้น

จากรูปแบบและลักษณะการวิจัยในชั้นเรียนดังกล่าวข้างต้น มักจะเห็นได้ว่า
เป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล
ซึ่งจะใช้รูปแบบการวิจัยสำรวจ หรือความสัมพันธ์ หรือการเปรียบเทียบ หรือการทดลอง
หรือการศึกษากรณี หรือการวิจัยทดลองและเชิงพัฒนา หรือการวิจัยปฏิบัติการ อย่งไรนั้น
ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหาและจุดมุ่งหมายเฉพาะที่ผู้วิจัยต้องการศึกษานี้ก็เพื่อนำผลการวิจัย
ที่ได้สำหรับการพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

4. กระบวนการและขั้นตอนของการวิจัยในชั้นเรียน

กระบวนการและขั้นตอนของการวิจัยในชั้นเรียนมีนักการศึกษาได้เสนอไว้เป็น
จำนวนมากดังนี้

กองวิจัยการศึกษา กรมวิชาการ (2535 : 102 – 125) ได้กำหนดกรอบ
กระบวนการวิจัยที่สำคัญไว้ 5 ขั้นตอน คือ

1. ศึกษาสภาพปัญหาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อหาลักษณะของ
ปัญหาและใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษา หรือข้อเปรียบเทียบผลของการใช้นวัตกรรม
การศึกษา

2. การออกแบบนวัตกรรม ในด้านต่อไปนี้

2.1 โครงสร้าง/ส่วนประกอบ เช่น นวัตกรรมนี้ควรประกอบด้วยคู่มือครู
กิจกรรมและสื่อเครื่องมือวัดพฤติกรรม แบบทดสอบ เป็นต้น

2.2 ลักษณะของนวัตกรรม เช่น บอกที่มาของแนวคิด/ทฤษฎีที่นำมา
พัฒนาบอกถึงลักษณะของนวัตกรรม สื่อ เครื่องมือที่ใช้ เป็นต้น

2.3 ลักษณะการนำไปใช้ เช่น มีการอบรมครู มีการวัดหรือทดลอง
นักเรียนก่อนและหลังการใช้ช่วงเวลาประมาณ 1 ภาคเรียน เป็นต้น

การวิเคราะห์สภาพของปัญหา (Thematic Concern) ควรพิจารณาให้ครบองค์ประกอบต่อไปนี้
คือ ปัญหาเกี่ยวกับครู นักเรียน เนื้อหาวิชาและสภาพแวดล้อม

2. เลือกปัญหาสำหรับที่เป็นสาระควรแก่การศึกษาวิจัย เลือกโดยอาศัย
ทฤษฎีมาร่วมพิจารณาลักษณะของปัญหา แล้วสร้างวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตลอดจนอาจ
สร้างสมมติ (Hypothesis) ของการวิจัยในรูปแบบของข้อความที่ต้องการจะประเมินที่แสดง
ความสัมพันธ์ของปัญหากับหลักการ หรือกับทฤษฎีพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น

3. เลือกเครื่องมือดำเนินการวิจัย ที่จะช่วยให้ได้คำตอบของปัญหาตาม
สมมติฐานที่ตั้งไว้ เครื่องมือที่ใช้จะมีอยู่ 2 ลักษณะคือ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองปฏิบัติ
หรือฝึกหัดตามวิธีการ เช่น อุปกรณ์การเรียนการสอน แบบฝึก เป็นต้น และเครื่องมือที่ใช้
ในการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติ เช่น แบบทดสอบ แบบสังเกตพฤติกรรม เป็นต้น

4. บันทึกเหตุการณ์อย่างละเอียดในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ทั้งส่วนที่
เป็นความก้าวหน้า และอุปสรรคตามวงจรของการปฏิบัติการ (The action research spiral)
ตามแนวความคิดของ Kemmiss และ McTaggart คือการวางแผน (Planning) การปฏิบัติ
(Action) การสังเกต (Observing) การตรวจสอบสะท้อนการปฏิบัติ (Reflecting) ตลอดจนการ
ปรับปรุงผล (re-planning) เพื่อนำไปปฏิบัติในวงต่อไปจนกว่าจะได้รูปแบบของการปฏิบัติงาน
ที่เป็นที่พึงพอใจ และได้ข้อเสนอเชิงทฤษฎีเพื่อเผยแพร่ต่อไป กล่าวคือ

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning) เป็นขั้นที่จะต้องร่วมมือกันเก็บ
รวบรวมข้อมูลสำรวจปัญหา หรือกำหนดแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา (Thematic concern)
จากผู้ที่เกี่ยวข้องในทางการศึกษา อาจจะต้องใช้ตารางวิเคราะห์สภาพปัญหาอื่น ๆ

ขั้นที่ 2 ปฏิบัติการ (Action) เป็นขั้นการกำหนดกิจกรรมจากขั้น
วางแผนมาดำเนินงานเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามจุดประสงค์ในแต่ละวงจร

ขั้นที่ 3 การสังเกต (Observing) เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นควบคู่กับ
การปฏิบัติการในขณะดำเนินงาน (Action process) อาจมีการจดบันทึก วิเคราะห์เอกสาร
เขียนอนุทิน ใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์ บันทึกเสียงวีดิทัศน์ หรือการใช้แบบทดสอบเพื่อ
ประกอบการสังเกต

ขั้นที่ 4 สะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflecting) เป็นขั้นการประเมิน
ตรวจสอบกระบวนการเพื่อนำข้อมูลย้อนกลับไปวางแผนในวงจรต่อไป

สำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ (2540 : 63 – 70) ได้สรุปไว้ว่า
การวิจัยในชั้นเรียนเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน มีแนวดำเนินการดังนี้

1. ตำราข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอนและผลการเรียนการสอน
2. วิเคราะห์แนวทางแก้ไขและปรับปรุงการเรียนการสอนและผลการเรียนการสอน
3. ศึกษาความรู้เกี่ยวกับแนวคิด/เทคนิควิธีการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย
4. กำหนดรูปแบบ วิธีการหรือแนวทางใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน
5. สร้างสื่อ/เทคนิควิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในการเรียนการสอน
6. ทดลองใช้สื่อ/วิธีสอน
7. สรุปผลการใช้สื่อ/วิธีการสอน
8. จัดทำรายงานผลการทำเทคนิควิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในการเรียนการสอน
9. มีการเผยแพร่ผลงานในกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2540 : 67) กล่าวว่า การทำวิจัยในชั้นเรียนมีการดำเนินการเป็นขั้นตอน โดยยึดหลักวิธีการทางวิทยาศาสตร์และได้นำมาขยายให้เป็นขั้นตอนที่ละเอียดต่อเนื่อง เพื่อสะดวกในการปฏิบัติ ครู อาจารย์ จึงสามารถดำเนินงานไว้ล่วงหน้าได้ โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอน การวิจัยในชั้นเรียนใด ๆ ก็ตามจะต้องเริ่มต้นด้วยการมองปัญหาของเรื่องที่จะวิจัยอย่างชัดเจน เพราะการมองปัญหานั้นนำไปสู่ความต้องการในการแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนในรายวิชาที่ตนรับผิดชอบได้อย่างชัดเจน โดยทำการสำรวจข้อบกพร่อง และวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าวคือจะต้องค้นหาว่า นักเรียนมีความบกพร่องจุดใด เนื่องจากสาเหตุใด ซึ่งอาจได้จากการระดมสมอง ตรวจสอบแบบฝึกหัด จากผลการสอบปลายภาคเรียนหรือผลการวิจัย เมื่อสำรวจข้อบกพร่องได้แล้ว นำมาวิเคราะห์หาสาเหตุและความต้องการในการแก้ปัญหาให้ตรงกับสาเหตุนั้น ๆ แล้วเขียนออกมาในรูปวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เมื่อได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้วก็ควรศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จำทำการวิจัยนั้นว่ามีอยู่ก่อนแล้วบ้างอย่างไร งานวิจัยที่จะทำนั้นมีความเชื่อมโยงกับทฤษฎีอย่างไรทั้งนี้เพื่อแสดงความต่อเนื่องทางวิชาการที่ต้องการที่จะมีส่วนสร้างเสริมให้เจริญก้าวหน้าให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นต่อไป การศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องช่วยครู อาจารย์ในเรื่องต่อไปนี้

1. มองปัญหาที่จะวิจัยได้ชัดเจนขึ้น
2. ได้แนวความรู้พื้นฐานตลอดจนทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็น (ตัวแปร) ที่จะศึกษา
3. เห็นแนวทางในการศึกษาปัญหา
4. สามารถอธิบายปัญหาโดยเฉพาะการกำหนดขอบเขตของการวิจัย และสามารถอธิบายตัวแปรที่จะศึกษา

5. สามารถตั้งสมมติฐานได้อย่างสมเหตุสมผล
6. เลือกเทคนิคการสุ่มตัวอย่างได้อย่างเหมาะสม
7. เลือกเครื่องมือเก็บข้อมูลได้อย่างถูกต้อง
8. เลือกวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างเหมาะสม

สิ่งที่ครูอาจารย์ จะได้จาก การดำเนินการในขั้นนี้คือ ใช้เทคนิคการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎีหรืองานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว ซึ่งทำให้แนวคิดของครู อาจารย์ นำเชื่อถือยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา นวัตกรรมเป็นรูปแบบหรือวิธีการที่แก้ปัญหาที่ครู อาจารย์สร้างขึ้นมาจาก หรือนำเอารูปแบบหรือวิธีการที่ผู้อื่นทำไว้แล้วมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาที่ต้องการแก้ไข เช่น

1. บทเรียนสำเร็จรูป เหมาะสมกับนักเรียนที่เรียนช้า
2. ชุดการสอนเหมาะสมกับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ
3. คู่มือครูเหมาะสมกับปัญหาการขาดคู่มือการสอน เป็นต้น

สิ่งที่ครูอาจารย์จะได้จากการดำเนินการในขั้นนี้คือ ได้นวัตกรรมที่คาดว่าจะมีคุณภาพเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการแก้ปัญหา

ขั้นตอนที่ 4 การออกแบบการทดลอง การทดลองทำได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับลักษณะของนวัตกรรม จำนวนกลุ่มนักเรียนที่ทดลองและจำนวนครั้งของการวัดตัวแปรที่ศึกษา แต่ละแบบมีการดำเนินการที่แตกต่างกัน ฉะนั้นในการออกแบบการทดลองจะต้องออกแบบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และสมมติฐานการวิจัยโดยคำนึงถึงกลุ่มตัวอย่างและตัวแปรที่วัด เพื่อให้ผลการทดลองมีความแม่นยำ ได้ข้อสรุปถึงผลการทดลองที่แม่นยำ โดยมีหลักการดังนี้

1. นวัตกรรมที่นำมาทดลองจะต้องมีความเด่นชัด มีทฤษฎีรองรับ เพื่อให้มั่นใจได้ว่ามีโอกาสแก้ปัญหาที่มีอยู่อย่างได้ผล หรือการพัฒนาการเรียนการสอนได้จริง

การวิเคราะห์วางแผนและจัดระบบการทำงานเดิมของครูให้เป็นกระบวนการทำงานที่เป็น
การวิจัยในชั้นเรียน ดังวงจรการทำวิจัยในชั้นเรียนดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY
แผนภูมิที่ 2 วงจรการวิจัยในชั้นเรียน

จะเห็นได้ว่ากระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เมื่อนำมาใช้กับทางการศึกษาจะช่วยให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาระบบโรงเรียน ช่วยเหลือครูให้พัฒนาการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้และสืบสวนในชั้นเรียน หรือกระทั่งการแก้ปัญหาที่เกิดจากการเรียนการสอนภายในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเป็นรูปแบบการวิจัยที่มีการดำเนินการวิจัยเป็นระบบครบวงจร โดยในขั้นสุดท้ายจะมีการสะท้อนผลการปฏิบัติงาน ช่วยให้ได้ข้อมูลย้อนกลับไปวางแผนจนกว่าจะได้ผลเป็นที่น่าพอใจ

การออกแบบการวิจัยในชั้นเรียน มักจะเป็นรูปแบบการวิจัยเพื่อการทดลองวิธีการหรือนวัตกรรมทางการเรียนการสอน (เทียมจันทร์ พานิชย์พลินไชย. 2540 : 57 - 61)

ที่ออกแบบว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด อย่างไร เมื่อกำหนดคนวัดกรรมทางการเรียน การสอนแล้ว ผู้วิจัยจะทำการศึกษาคูณาของวิธีการหรือนวัตกรรมที่ครูสร้างขึ้น ซึ่งการหา คูณภาพจะทำการศึกษาใน 2 ลักษณะคือ

1. พิจารณาความเหมาะสมเชิงเหตุผล โดยขอความร่วมมือจากครู ศึกษานิเทศก์หรือผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนี้ช่วยพิจารณาความเหมาะสม
2. เป็นการนำวิธีการหรือนำนวัตกรรมที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้สอนกับ นักเรียน เช่น อาจใช้แบบทดลอง แบบการทดลองกลุ่มเดียว วัดผลก่อนและหลังการทดลอง (The single Group Pretest- - Posttest Design) เป็นต้น ดังแผนภูมิที่ 3

กลุ่มทดลอง O X O

แผนภูมิที่ 3 รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียว

รูปแบบนี้ประกอบด้วย กลุ่มทดลองเพียงกลุ่มเดียว มีการวัดผลก่อนการทดลอง (O) หลังจากการทดลองใช้วิธีการหรือนวัตกรรมแล้วมีการวัดผลหลังการทดลอง (O)

ขั้นที่ 3 ปฏิบัติตามแผนคือหัวใจสำคัญในการวิจัยในชั้นเรียน เพราะ เพียงแต่รู้ปัญหาในขั้นที่ 1 แล้วหยุดตรงนั้น ไม่มีอะไรคืบหน้าก็จะเป็นเพียงวิจัยสำรวจ หรือ วิจัยบรรยาย (Descriptive Research) ถ้ารู้ปัญหาแล้ววางแผนอย่างดีในขั้นที่ 2 มีการกำหนด วัตถุประสงค์ มีกิจกรรมที่มองเห็นทางสำเร็จ แต่ไม่ได้ดำเนินการต่อ ก็จะเป็นเพียงเค้า โครงการวิจัย (Proposal)

ดังนั้นในขั้นนี้จึงเป็นการลงมือปฏิบัติปฏิบัติตามแผนที่เตรียมไว้ในขั้นที่ 2 ซึ่งขั้นตอนนี้จะทำให้ครูทราบว่าวิธีการหรือนวัตกรรมที่สร้างขึ้นมาใช้ได้หรือไม่ เพียงใด และจะต้องปรับปรุง แก้ไขอย่างไร

ขั้นที่ 4 ติดตาม ปรับปรุง ทดลอง หลังจากลงมือปฏิบัติแล้วควรมีการ ติดตามเพื่อพิจารณาว่ามีอุปสรรคอย่างไร จะปรับปรุงแก้ไขอย่างไร เพื่อให้การดำเนินงานนั้น สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถพัฒนาการเรียนการสอนได้ตามที่ คาดหวัง และพบว่าบรรยากาศในห้องเรียน มีการเปลี่ยนแปลง เป็นต้นว่า พฤติกรรมนักเรียน เรียนสนุก เรียนอย่างมีความหมาย มีการช่วยเหลือกัน มีความรับผิดชอบมากกว่าเดิม และ ที่สุดทำให้ผลสัมฤทธิ์ดีขึ้น ซึ่งขั้นตอนนี้มีการใช้สถิติง่าย ๆ เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นผลการพัฒนา

ขั้นที่ 5 สรุป เขียนรายงาน เมื่อดำเนินการวิจัยเสร็จแล้วก็เป็นการสรุปผลงานที่นำมาเขียนรายงานการวิจัย จากแนวคิดของกระบวนการเชิงระบบ (System Approach)

โคลินส์ และ สปีเคิล (อ้างถึงใน คงศักดิ์ ธาตุทอง, 2542 : 45 – 47) เสนอว่าการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนควรดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา (Identifying a Problem) ทำโดยการสังเกตโดยผู้เริ่มต้นต้องเป็นครู ครูควรเลือกปัญหาที่อยู่ใกล้ตัวที่สุดและอยู่ในฐานะที่จะจัดการได้

2. วางแผนการวิจัย (Making a Plan) จะใช้วิธีการดำเนินการวิจัยอย่างไร เช่น อาจจะทำการศึกษาโดยวิธีการสำรวจความคิดเห็น หรือจะทำวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งนี้ต้องระมัดระวังในการเตรียมวิธีการเก็บข้อมูลที่เชื่อถือได้ เช่น ใช้การประเมินผลแบบ Illuminative Evaluation และใช้การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบ Triangulation

3. ลงมือทำการวิจัย (Taking Action) ในการลงมือปฏิบัติการวิจัยไม่ว่าวางแผนที่วางไว้จะดีเพียงใด ย่อมต้องมีเหตุการณ์อื่นที่นอกเหนือความคาดหมายเกิดขึ้นอยู่เสมอ นักวิจัยที่ดีต้องวางแผนการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลไว้ให้รัดกุม

4. การประเมินผลการวิจัย (Evaluating the Effect of the Action) ครูอาจต้องเตรียมคำตอบเหล่านี้

- การเปลี่ยนแปลงนี้มีผลอย่างไรต่อการเรียนของนักเรียนของเราบ้าง
- นักเรียนเรียนรู้อะไรบ้าง
- การเปลี่ยนแปลงนี้ควรเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอหรือไม่
- ถ้าต้องการให้การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอต้องทำอะไรบ้าง
- มีปัญหาอุปสรรคใดบ้าง ที่เราจะวิจัยต่อไปอีก

5. การเผยแพร่ความรู้ที่ได้จากการวิจัยสู่สาธารณชน (Communication about Action Research) การทำงานเชิงวิจัยปฏิบัติการจำเป็นต้องบอกข้อค้นพบที่สำคัญให้ชัดเจนและเที่ยงตรง ตามข้อมูลที่ได้ให้สอดคล้องกับปัญหาและการปฏิบัติการวิเคราะห์และการประเมินผลในสถานการณ์ที่ทำวิจัยปฏิบัติการนั้น ๆ ข้อมูลที่น่าเสนอต้องชัดเจนตรงไปตรงมา และเป็นที่น่าสนใจของผู้อ่านผู้ฟัง

6. การรักษาทีมงาน (Maintaining Collegiality) การวิจัยปฏิบัติการจะทำให้เสร็จคนเดียวไม่ได้ต้องอาศัยผู้ร่วมงาน ดังนั้นการทำงานต้องให้โอกาสผู้ร่วมงานแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและยอมรับความคิดเห็นบนพื้นฐานของความเป็นประชาธิปไตย

1.1 ผู้วิจัยในระดับจังหวัดไม่สามารถทำวิจัยในรูปแบบที่ต้องการได้อย่างอิสระ เพราะสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดให้ทำวิจัยเชิงทดลองเท่านั้น

1.2 การเลือกปัญหาในการนำมาทำวิจัยยังวิเคราะห์ไม่ชัดเจน

1.3 เรื่องที่จะนำมาทำวิจัยยังไม่สอดคล้องกับสถานการณ์

1.4 เรื่องที่ทำวิจัยมักจะซ้ำซ้อนกับหน่วยงานอื่น เนื่องจากขาดการ

เผยแพร่ผลงานวิจัย

1.5 ผู้วิจัยมักทำการวิจัยในเรื่องที่ตนถนัดและสนใจมากกว่าที่จะทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหาของนักเรียน

1.6 ผู้ร่วมงานมักไม่ให้ความร่วมมือในการเลือกเรื่องที่จะทำการวิจัย ทำให้ไม่ได้หัวข้อเรื่องที่เป็นปัญหาจริง ๆ

2. ปัญหาการเขียนโครงการ

2.1 ในระดับจังหวัด ขาดแคลนข้อมูลและเอกสารที่ใช้สำหรับอ้างอิงในการเขียนโครงการวิจัย

2.2 ขาดความรู้ในการเขียนโครงการวิจัย

2.3 หน่วยงานในระดับสูงขึ้นไปไม่มีตัวอย่างเพื่อใช้เป็นแนวทางในการเขียนโครงการวิจัย

3. ปัญหาในการวางรูปแบบการวิจัย

3.1 ขาดที่ปรึกษา เนื่องจากในหน่วยงานไม่มีผู้มีความรู้ทางการวิจัย

3.2 ผู้วิจัยขาดความรู้ในการวางรูปแบบการวิจัย

4. ปัญหาในการเลือกสถิติสำหรับใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยขาดความรู้ และไม่มั่นใจในการเลือกใช้สถิติให้ถูกต้องเหมาะสม

4.2 ขาดที่ปรึกษาทางสถิติ

5. ปัญหาในการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ในระดับจังหวัดขาดเครื่องมือคิดคำนวณที่มีประสิทธิภาพ

5.2 ขาดกำลังคนและมีเวลาดำเนินการจำกัด

5.3 ขาดความรู้ในการคิดคำนวณและการใช้เครื่องมือคิดคำนวณ

6. ปัญหาในการเขียนรายงานการวิจัย

6.1 แหล่งค้นคว้าด้านวิชาการในท้องถิ่นมีน้อย ทำให้ขาดเอกสารในการอ้างอิงในการเขียนรายงาน

6.2 บุคลากรผู้ช่วยและเวลาในการเขียนรายงานวิจัยมีจำกัด

6.3 หน่วยงานในระดับสูงขึ้นไปไม่กำหนดมาตรฐานการเขียนรายงานการวิจัยที่ชัดเจนมาให้

6.4 ขาดความถนัด และประสบการณ์ในการเขียนรายงานการวิจัย

7. ปัญหาการนำผลการวิจัยไปใช้

7.1 ผู้บริหารไม่ให้การสนับสนุนเนื่องจากขาดความรู้ ความเข้าใจ และความสนใจในการนำผลการวิจัยไปใช้

7.2 ผู้เกี่ยวข้องระดับต่างๆ ในหน่วยงานยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ไม่เห็นความสำคัญและความสนใจในการนำผลการวิจัยไปใช้

7.3 ขาดงบประมาณสนับสนุนในการเผยแพร่และการนำผลการวิจัยไปใช้

7.4 ไม่มีโครงการรองรับในการนำผลการวิจัยไปใช้

7.5 ผู้ใช้ผลการวิจัยไม่แน่ใจ ทำให้นำผลการวิจัยไปใช้ผิดๆ

7.6 ผู้ใช้ผลการวิจัยไม่มีความมั่นใจในการนำผลการวิจัยไปใช้

8. ปัญหาทางด้านความรู้และความสามารถของบุคลากรที่ดำเนินการวิจัย

8.1 บุคลากรในระดับโรงเรียนมีความรู้ด้านการวิจัยน้อย เนื่องจากไม่ได้รับการอบรมหรือฝึกทักษะทางการวิจัย

8.2 จำนวนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านการวิจัยในระดับโรงเรียนมีน้อย

8.3 ขาดผู้ที่รู้สามารถให้คำปรึกษาในการทำวิจัยในการทำวิจัยแก่ผู้วิจัย

8.4 บุคลากรในระดับโรงเรียนและระดับจังหวัดต้องรับผิดชอบงานหลายด้าน

8.5 บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวิจัยบางขั้นตอนไม่เข้าใจจุดประสงค์ของการวิจัยจึงทำให้การวิจัยบางขั้นตอนไม่เข้าใจจุดประสงค์ของการวิจัยจึงทำให้การวิจัยไม่ดำเนินไปตามธรรมชาติ

9. ปัญหาด้านงบประมาณที่ใช้ในการวิจัย

9.1 การจัดสรรงบประมาณล่าช้า ไม่ทันการณ์

9.2 มีปัญหาการใช้เงินงบประมาณ เนื่องจากช่วงปีงบประมาณกับช่วงปีการศึกษาคาบเกี่ยวกัน ทำให้ไม่สามารถใช้เงินงบประมาณได้ในช่วงเวลาที่ต้องการดำเนินการวิจัยบางขั้นตอน

9.3 งบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอ

9.4 การเบิกจ่ายงบประมาณกระทำได้ลำบาก

10. ปัญหาด้านอื่น ๆ เช่น

10.1 ขาดบุคลากรช่วยทำงานวิจัย โดยเฉพาะด้านธุรการ ทำให้ไม่สะดวกและได้ผลงานล่าช้า

10.2 มีโครงการอื่นแทรกซ้อนทำให้การดำเนินการวิจัยล่าช้า

10.3 ขาดแหล่งค้นคว้าด้านวิชาการ ตำรา เอกสารอ้างอิง

10.4 ขาดวัสดุ อุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวกที่ใช้ในการวิจัย เช่น อุปกรณ์ การพิมพ์ เป็นต้น

10.5 บุคลากรอื่น ๆ ไม่สนใจงานวิจัย

10.6 ผู้ตอบแบบสอบถามการวิจัยตอบไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริง

อุทุมพร จามรมาน (2537 : 13) ได้กล่าวว่า นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการที่ให้ครูรู้จักการแสวงหาข้อมูลที่เชื่อถือได้ และเป็นระบบด้วยการทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อนำมาแก้ปัญหาการเรียนของนักเรียน และการสอนของครู แต่สภาพการปฏิบัติกลับส่งผลตรงกันข้าม กล่าวคือ ครูที่ต้องการเลื่อนตำแหน่ง ต่างพยายามหาทางที่จะทำรายงาน ออกมาเพื่อให้ตนเองได้รับตำแหน่ง โดยไม่ได้มุ่งที่จะนำผลงานดังกล่าวกลับไปสู่ชั้นเรียน เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียน ครูจึงทิ้งนักเรียน เกิดการแสวงหาตำแหน่งเกิดการบริหารงานในโรงเรียน เกิดผลกระทบต่อนักเรียนและวงการศึกษา และไม่เป็นการพัฒนาการเรียนของนักเรียนและการสอนของครู เป็นต้น

สุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม (2540 : 89) กล่าวว่า ปัจจุบัน ครู สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระจือหรือร้นในการทำวิจัยในชั้นเรียนเป็นอันมาก แต่ปัญหาในการวิจัยของครูพอสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาในเรื่องการไม่มีเวลา เพราะครูให้เวลากับงานสอนเป็นสำคัญ จึงไม่มีเวลาเพียงพอสำหรับการทำวิจัย ฉะนั้นครูจึงต้องบริหารเวลาให้ดีและต้องทำงานอย่างเป็นระบบ ใช้เวลาว่าง เช่น ช่วงปิดภาคเรียนครูต้องวิเคราะห์วางแผน เตรียมอุปกรณ์เครื่องมือให้พร้อม และเมื่อเปิดภาคเรียนมาจะได้เริ่มทำตามแผนการวิจัยตลอดภาคเรียน

แล้วใช้เวลาในช่วงปิดภาคเรียนอีก 2-3 สัปดาห์เป็นอย่างน้อย สำหรับวิเคราะห์สรุปผลและผลิตงาน

2. ปัญหาเกี่ยวกับอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้การช่วยเหลือทางด้านวิชาการ โดยเฉพาะในเรื่องสถิติสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล

3. ปัญหาเรื่องการผลิตและรายงานผลการวิจัยที่ต้องการผู้ช่วยผลิตตัวรายงานทั้งหลาย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ปัญหาในการดำเนินการวิจัยในชั้นเรียน นั้นจะเป็นปัญหา ด้านบุคลากรคือตัวผู้วิจัยเอง และผู้ที่เกี่ยวข้องยังขาดความรู้และประสบการณ์ ด้านการทำวิจัยในชั้นเรียน ด้านงบประมาณยังไม่เพียงพอ ด้านกระบวนการทำวิจัย ด้านเวลาที่มีภาระด้านอื่น มากจนไม่สนใจสามารถลงมือทำการวิจัยด้วยตนเองได้ หรือแม้กระทั่งครูไม่เข้าใจความหมายของการวิจัยในชั้นเรียน โดยมุ่งนำผลวิจัยที่ได้เพื่อขอเสนอตำแหน่ง แต่ไม่ได้้นำผลการวิจัยไปใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียน ตลอดจนปัญหาการไม่ได้รับความร่วมมือหรือเห็นความสำคัญของการวิจัยในชั้นเรียนจากผู้บริหาร เพื่อร่วมงาน หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

6. การสนับสนุนการวิจัยในชั้นเรียน

6.1 ความหมายของการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 790) ให้ความหมายของการส่งเสริมว่าหมายถึง เกื้อหนุน หนุนหลัง เชิดชู และวัฒนา สุตรสุวรรณ (ม.ป.ป.) ให้ความหมายว่า การส่งเสริมหมายถึง การเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ความชำนาญ ทักษะ และประสบการณ์ เพื่อให้ทุกคนในหน่วยงานสามารถปฏิบัติหน้าที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบ ได้ดียิ่งขึ้น

ส่วนคำว่า การส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง การให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนให้ครูในโรงเรียนมีการปฏิบัติงานด้านการศึกษา ค้นคว้าพัฒนาและความคิด แก้ปัญหาการเรียนการสอนด้วยกระบวนการวิจัย (ลัสคา กองคำ, 2541 : 6)

6.2 แนวทางการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน

แฮส (Hass. 1957 : 89) ได้ชี้ให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของการส่งเสริมครู เพื่อพัฒนาวิชาชีพที่สำคัญคือ จะต้องส่งเสริมและปรับปรุงด้านวิชาชีพครู และครูทุกคนต้องศึกษาและทดลองวิจัยกันอย่างจริงจัง เพื่อความก้าวหน้าในการสอน ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ โดยจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครูเกิดความรู้และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ

ไฮต์ (Hyte. 1960 : 145) ได้เสนอวิธีปรับปรุงคุณภาพครู โดยการสนับสนุนให้ครูทำการวิจัย ทำการสอนโดยใช้เนื้อหา วัสดุอุปกรณ์ วิธีสอน และวิธีจัดชั้นเรียนใหม่ ๆ ให้ครูได้พบปะแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์กับครูคนอื่น ซึ่งกำลังทดลองหรือทำงานเกี่ยวกับเรื่องเดียวกัน ฝึกให้เป็นผู้บรรยายปาฐกถาในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งระดับโรงเรียนและท้องถิ่น สนับสนุนให้ครูเขียนบทความ หรือหนังสือเผยแพร่ความรู้และประสบการณ์ หรือจัดให้ทำงานในด้านที่มีความสามารถ หรือมีความสนใจเป็นพิเศษ ซึ่งสอดคล้องกับ สุภางค์ จันทวนิช (2528 : 30) ซึ่งให้ความเห็นว่า โครงสร้างของหน่วยงานและระบบการบริหารเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดบรรยากาศที่เกื้อกูลต่อการวิจัยทางการศึกษา องค์ประกอบด้านโครงสร้างของหน่วยงาน ได้แก่ การจัดให้มีศูนย์ข้อมูลพื้นฐานที่ดีและพร้อมที่จะหยิบข้อมูลมาใช้ได้ มีเอกสาร และวรรณคดีที่เกี่ยวข้องเพียงพอสำหรับการวิจัยแต่ละเรื่อง มีคณบดีนักวิจัยที่ได้รับการฝึกอบรมมาแล้ว มีอุปกรณ์และเครื่องมืออำนวยความสะดวกในด้าน การวิจัย และมีทุนสำหรับการวิจัย

กองการวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2533 : 3-5) ได้สรุปและเรียบเรียงแนวคิดเพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนการทำวิจัยของครู จากนักวิจัย นักวิชาการ นักการศึกษา รวมทั้งคณะครู อาจารย์ผู้สอนทั้งในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่เข้ามาวางแผนเพื่อกำหนดทิศทางของการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยทางการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งจัดประชุมปฏิบัติ เกี่ยวกับการวิจัยทางการศึกษาโดย กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ เมื่อวันที่ 11-13 กันยายน 2533 ที่จังหวัดลพบุรี สรุปประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาและส่งเสริม การวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนดังนี้

1. ควรให้มีคณะกรรมการที่ปรึกษาเกี่ยวกับการวิจัยแก่ครู โดยจัดตั้งเป็น คณะกรรมการที่ปรึกษาการวิจัยในระดับจังหวัด ในแต่ละจังหวัดก็มีหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่ ประสานที่ชัดเจนทั้งในด้านภาระหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของแต่ละท้องถิ่น

2. จะต้องจัดตั้งศูนย์สารสนเทศในระดับจังหวัด และกลุ่มโรงเรียนเพื่อ บริการข่าวสารและอำนวยความสะดวกในการใช้เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญในการศึกษาค้นคว้าที่ เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในแต่ละท้องถิ่นอย่างแท้จริง

3. ควรเน้นให้ทุก ๆ หน่วยงานทางการศึกษาตั้งแต่ระดับผู้บริหารจนถึงระดับผู้ปฏิบัติได้ตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัยกับการพัฒนาการเรียนการสอน โดยเฉพาะในระดับสถาบันการศึกษาจะต้องมีครูผู้นำทางการวิจัยทุก ๆ สถาบันการศึกษา

4. รัฐต้องให้ความสำคัญของการจัดสรรงบประมาณเพื่อการวิจัยทางการศึกษาของชาติและควรให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ทุนสนับสนุนการวิจัยทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาร่วมกันอย่างต่อเนื่องและมีการติดตามดูแลและประเมินผลอย่างใกล้ชิด

5. ควรให้การอบรม ประชุม สัมมนา ให้ความรู้ความเข้าใจและแนวทางการปฏิบัติงานวิจัยให้กับครูอาจารย์ผู้สอนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งชี้แนะทางพัฒนาการเรียนการสอนด้วยกระบวนการของการวิจัยให้ทิศทางที่ถูกต้อง และสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น

6. จะต้องสร้างความร่วมมือซึ่งกันและกันในระหว่างหน่วยงานต่อหน่วยงานทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ในการแลกเปลี่ยนข่าวสารหรือข้อมูลทางการวิจัย การศึกษา อาจจะมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงที่เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ระหว่างผู้ทำการวิจัยให้กับผู้นำผลการวิจัยไปใช้อย่างต่อเนื่องและทั่วถึง

7. จะต้องช่วยกันสร้างขวัญกำลังใจสำหรับนักวิจัยท้องถิ่น ให้มีความมุ่งมั่นในงานวิจัยเพื่อพัฒนาอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการเรียนการสอนตามหน้าที่ที่รับผิดชอบในโรงเรียน

8. ควรให้ความสำคัญต่อครูผู้ทำการวิจัยในสถาบันการศึกษาที่ได้ผลิตผลงานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ตามภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ เช่น การเผยแพร่เกียรติคุณของนักวิจัย การคัดเลือกผลงานวิจัยดีเด่นทั้งในระดับจังหวัด เขตการศึกษาและระดับประเทศ

9. ควรให้มีการปลูกฝังจริยธรรมและจรรยาบรรณของนักวิจัยในท้องถิ่น เพื่อสร้างความรักและศรัทธาต่อการพัฒนาการวิจัย

10. ควรจัดให้มีชมรมนักวิจัยในแต่ละจังหวัด เพื่อทำหน้าที่ประสานกิจกรรมการวิจัยการพัฒนาการเรียนการสอนในท้องถิ่น

11. กำหนดบทบาทและหน้าที่ของเครือข่ายการวิจัยให้ชัดเจน โดยพิจารณาถึงอุปสรรคและความต้องการทั้งในระดับผู้ปฏิบัติและระดับผู้บริหารในแต่ละหน่วยงาน ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

12. จะต้องจัดตั้งองค์กรและบุคลากรประสานงานวิจัยในระดับเขตการศึกษา และระดับจังหวัดและเป็นหน่วยงานอิสระทางการวิจัย ทั้งนี้ไม่เพียงแต่หน่วยงานสังกัด กระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น แต่รวมถึงหน่วยงานทางการศึกษาอื่น ๆ เช่น มหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษาเอกชน เป็นต้น ให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยด้วย และประชาสัมพันธ์ให้ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษาของชาติได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนา การศึกษาด้วยระบบเทคนิควิธีการของกระบวนการวิจัย

บัญชา อึ้งสกุล (2539 : 61 – 73) กล่าวว่า ผู้บริหารเป็นบุคคลที่บทบาทสำคัญ ต่อการส่งเสริมสนับสนุนครูผู้สอนในโรงเรียนให้มีกำลังใจและสามารถทำงานวิจัยอย่างมี ประสิทธิภาพ จึงได้เสนอบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมสนับสนุนทำการวิจัยในชั้นเรียน ของครูภายในโรงเรียน 5 ประการดังนี้

1. การส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จของงานวิจัยในโรงเรียนที่เป็นการกระตุ้น และสนับสนุนให้ครูทำวิจัยในโรงเรียนจนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งผู้บริหาร หน่วยงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจในการจัดกระบวนการบริหารที่เอื้อต่อ การดำเนินงานวิจัยในโรงเรียนที่สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของครูผู้ทำวิจัยใน โรงเรียน เพื่อให้เกิดคุณประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานวิจัยในโรงเรียนของครู ได้แก่
 - 1.1 จัดให้มีนโยบายหรือข้อกำหนดเพื่อสนับสนุนการทำวิจัยที่ชัดเจน
 - 1.2 ประชุมชี้แจงคณะครูเพื่อให้ทราบนโยบาย วัตถุประสงค์และ บทบาทหน้าที่ ครูต้องการทำวิจัย เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน
 - 1.3 สนับสนุนให้มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการทำวิจัย
 - 1.4 หาอุปกรณ์ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการทำ วิจัย เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องคิดคำนวณ กระดาษอัดสำเนา เป็นต้น
 - 1.5 จัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการทำวิจัย เช่น จัดให้มีห้องหรือมุมใด มุมหนึ่งสำหรับศึกษาค้นคว้าต่อครูผู้ทำวิจัย
 - 1.6 ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนในการจัดทำเอกสารตำรา และ งานวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อครูผู้ทำวิจัย
 - 1.7 จัดให้การรวบรวมข้อมูลสารสนเทศการวิจัยด้าน การพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อทำวิจัย
 - 1.8 ติดตามดูแลการทำวิจัยของครูให้เป็นไปตามเป้าหมายของ แผนปฏิบัติการวิจัย

1.9 ติดตามเพื่อให้รับรู้ปัญหาข้อบกพร่อง จุดเด่น จุดด้อยของครู จนได้จุดที่ควรปรับปรุงครูให้ทำวิจัย

2. การให้ความยอมรับนับถือครูผู้ทำวิจัยในโรงเรียนที่เป็นการให้เกียรติและยกย่องครูที่มีความสามารถในด้านการวิจัย ซึ่งผู้บริหารหรือหน่วยงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสำคัญที่จะทำให้ครูเกิดกำลังใจ และความภาคภูมิใจในผลงานการวิจัยของตนเอง รวมทั้งเผยแพร่การวิจัยที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ได้แก่

2.1 ให้การยอมรับยกย่องชมเชยแก่ครูผู้ทำวิจัยที่ประชุมในโรงเรียน และที่อื่น ๆ

2.2 ให้เกียรติบัตรหรือรางวัลแก่ครูผู้ทำวิจัย

2.3 สนับสนุนให้ครูผู้ทำวิจัยเป็นตัวแทนเข้าร่วมประชุม สัมมนา ด้านการวิจัยเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน

2.4 จัดให้ครูมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านความรู้และประสบการณ์การวิจัย

2.5 ให้ครูมีส่วนร่วมในการเสนอแนะนโยบายในการบริหารงานวิจัย

2.6 จัดและส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมรับผิดชอบในโครงการวิจัย ของโรงเรียน

2.7 ส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความสามารถทางการวิจัย เป็นวิทยากร ถ่ายทอดความรู้ให้ครู

2.8 สนับสนุนให้ครูที่มีความรู้ความสามารถด้านการวิจัย เป็นครูพี่เลี้ยงในการวิจัยของครู

2.9 ส่งเสริมให้ครูในสาขาวิชาเดียวกัน ได้มีโอกาสศึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องการวิจัยซึ่งกันและกัน

2.10 สนับสนุนให้นำผลการวิจัยไปเผยแพร่ให้เป็นประจักษ์แก่คนทั่วไป

3. การให้ความสำคัญกับงานวิจัยในโรงเรียนที่เป็นการให้ความสำคัญและมองเห็นคุณค่าประโยชน์ของงานวิจัยที่เกิดขึ้นในโรงเรียนซึ่งผู้บริหารหรือหน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ ไม่ค่อยสนใจในการกระตุ้นให้ครูแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ต่อการปรับปรุงการเรียนการสอนได้แก่

3.1 ชี้นำช่วยผู้ให้ครูเกิดการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน โดยใช้การวิจัยเป็นพื้นฐาน

3.2 ส่งเสริมให้ครูทำการวิจัยและค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการเรียนการสอน

3.3 สนับสนุนให้ครูมีโอกาสศึกษาความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการวิจัยเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน

3.4 เปิดโอกาสให้ครูไปค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ นอกโรงเรียนในเวลาว่างจากการสอน

3.5 ส่งเสริมให้ครูหาความรู้เพิ่มเติม โดยการแนะนำให้ครูอ่านหนังสือ ตำรา เอกสารและวารสารต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

3.6 ติดต่อประสานงานเพื่อแสวงหาแหล่งความรู้หรือที่ปรึกษา งานวิจัยให้ครูทราบ

3.7 จัดให้มีการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจและแนวปฏิบัติงานวิจัย

3.8 จัดให้มีการประชุมปฏิบัติการวิจัย เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ของครู

3.9 จัดให้มีการเชิญวิทยากรมาบรรยายเสริมความรู้เรื่องการวิจัย

3.10 นำผลงานวิจัยในโรงเรียน ไปใช้ในโรงเรียนไปใช้เพื่อวางแผนการกำหนดนโยบายของโรงเรียน

4. การมีความรับผิดชอบต่อครูผู้ทำวิจัยในโรงเรียนที่เป็นพันธมิตรผูกพันที่ จะต้องปฏิบัติต่อครูผู้ทำวิจัยในโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารหรือหน่วยงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจและเอาใจใส่ดูแลเพื่อให้ครูทำวิจัยในโรงเรียนได้รับความช่วยเหลือ ทั้งในด้านความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยจนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ได้แก่

4.1 จัดระบบดูแลเอาใจใส่ครูให้ทำการวิจัยที่สอดคล้องกับหน้าที่ความรับผิดชอบของตน

4.2 พยายามให้คำแนะนำด้านความรู้เกี่ยวกับการวิจัยเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครู

4.3 ให้ความช่วยเหลือครูในการแก้ปัญหาที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการวิจัย

- 4.4 มีส่วนร่วมในการให้การนิเทศเกี่ยวกับการวิจัยแก่ครู
- 4.5 มีส่วนร่วมในการเลือกแสวงหาสควมรู้ใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาที่นำไปสู่งานวิจัยในชั้นเรียน
- 4.6 ส่งเสริมให้ครูผู้นำด้านการวิจัย เพื่อจูงใจครูให้ทำการวิจัย
- 4.7 จัดระบบงานในโรงเรียนที่เอื้อต่อการปฏิบัติหน้าที่ครู เช่น ความเป็นอิสระ กล้าคิด ค้นคว้า และวิจัยทดลองความคิดใหม่ ๆ
- 4.8 มีส่วนร่วมในการเสนอแนะและพิจารณาหัวข้อวิจัย เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน
- 4.9 มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพปัญหา จนได้แนวทางที่นำไปสู่การวิจัย
- 4.10 มีส่วนร่วมในการคิดหาทางเลือกนวัตกรรมเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อการวิจัย เช่น สื่อหรืออุปกรณ์การสอน
5. การส่งเสริมในด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งงานของครูผู้ทำวิจัยในโรงเรียนที่เป็นกรให้บำเหน็จความชอบ หรือการนำไปใช้เลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้นตามภาระหน้าที่ของครูที่เกิดจากผลของการที่ครูได้ทำการวิจัยในโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารหรือหน่วยงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญในการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียน โดยใช้ผลงานการวิจัยของครูเป็นเกณฑ์ส่วนหนึ่ง เพื่อการพิจารณาความดีความชอบหรือการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งหน้าที่ การงานของครูให้สูงขึ้นได้แก่
- 5.1 กระตุ้นยั่วยุให้ครูคิดปรับปรุงการเรียนการสอนด้วยกระบวนการวิจัยอันเป็นความก้าวหน้าของอาชีพครู
- 5.2 การผลิตงานวิจัยในโรงเรียนถือเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาความดีความชอบ
- 5.3 พิจารณาให้ความดีความชอบแก่ครูที่ทำการวิจัย แล้วนำผลการวิจัยไปปรับปรุงงานในหน้าที่
- 5.4 ให้โอกาสครูมีผลงานวิจัยได้ศึกษาต่อ เพื่อการเลื่อนวิทยฐานะของตน
- 5.5 สนับสนุนผลงานวิจัยของครู เพื่อนำไปขอเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น

5.6 เปิดโอกาสให้ครูผู้มีผลงานวิจัย สามารถสับเปลี่ยนตำแหน่งหน้าที่การงานในระดับสูงขึ้น

5.7 ส่งเสริมให้ครูผู้มีผลงานวิจัยมีโอกาสก้าวหน้าในการทำงาน

5.8 มอบหมายภาระหน้าที่ให้ครูผู้มีผลงานวิจัย ได้รับผิดชอบในงานที่ต้องใช้ความรู้

5.9 สนับสนุนให้ครูผู้มีผลงานวิจัย ให้ได้รับการคัดเลือกเป็นผู้นำทางวิชาการ

5.10 ส่งเสริมให้ครูผู้มีผลงานวิจัยนำผลงานวิจัยมาเป็นส่วนหนึ่งในการได้รับตำแหน่งอื่นสูงกว่าเดิม

สรุปได้ว่า แนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยในชั้นเรียนดังกล่าวข้างต้นนั้น มุ่งสนับสนุนและส่งเสริมครูผู้ทำวิจัยในปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งในโรงเรียนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะดำเนินการจัดให้มีขึ้น ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ครูผู้ทำวิจัย และมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำวิจัย เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำผลวิจัยไปใช้เพื่อแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้นั้น ต้องประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านความรู้และทักษะการวิจัย โดยกิจกรรมที่ควรจัดให้ได้แก่ การจัดให้มีการสัมมนาวิชาการด้านการวิจัย จัดอบรมให้ความรู้ด้านการวิจัยโดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันต่าง ๆ การส่งเสริมการวิจัยเป็นกลุ่มโดยมีครูผู้นำด้านการวิจัย การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรในหน่วยงานได้มีโอกาสศึกษาต่อเพื่อเพิ่มวิทยฐานะ ตลอดจนจัดให้คำปรึกษา นิเทศติดตามผลการดำเนินการวิจัยอย่างต่อเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ หรือบุคคลผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญด้านการวิจัย เป็นต้น

2. ปัจจัยด้านงบประมาณสนับสนุนอุดหนุนการวิจัยในชั้นเรียน เพราะการวิจัยเรื่องหนึ่ง ๆ ย่อมต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง ดังนั้นเรื่องเงินทุน อุดหนุนจึงเป็นปัจจัยที่ผู้วิจัยหรือหน่วยงานต้นสังกัดจำเป็นต้องมีความสามารถในการแสวงหา หรือจัดสรรงบประมาณสำหรับการจ่ายได้อย่างเหมาะสม

3. ปัจจัยด้านเวลา ในการวิจัยแต่ละเรื่องต้องอาศัยเวลาดำเนินการที่ยาวนานมาก ตั้งแต่เลือกหัวข้อหรือปัญหาที่จะทำการวิจัย การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุป อภิปรายผลการวิจัย และการเขียนรายงานการวิจัย

ของครูผู้สอนก็คือ เป็นผู้ใกล้ชิดกับนักเรียน เป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรง ย่อมจะต้องมีความรู้ความเข้าใจมากกว่าคนอื่น

การบริหารสถานศึกษา

1. ความหมายของการบริหารการศึกษา

โดยทั่วไปโครงสร้างการจัดองค์การจะแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายปฏิบัติการ กับฝ่ายบริหาร สำหรับฝ่ายบริหารจะมีบุคคลที่เรียกว่า ผู้บริหาร คอยจัดการดูแลให้ฝ่ายปฏิบัติการดำเนินงานด้วยความรวดเร็ว เรียบร้อยมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามความมุ่งหมายขององค์การ ในองค์การทางการศึกษา ฝ่ายบริหารการศึกษา (Educational Administrator) โดยทั่วไปเป็นการเรียกภาพรวมของผู้มีตำแหน่งหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา ประเภทของผู้บริหารการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1.1 ผู้บริหารไม่สังกัดสถานศึกษา หมายถึง ผู้มีหน้าที่กำลังควบคุม ดูแล การจัดการศึกษานโยบายที่กำหนดไว้ ซึ่งในระบบการบริหารการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกาอาจหมายถึง ผู้ตรวจการศึกษา (Superintendent) ผู้อำนวยการศึกษา (Educational Director) หรือผู้นิเทศการศึกษา (Educational Supervisor) หรือในระบบการศึกษาไทยในปัจจุบันผู้บริหารที่ไม่สังกัดสถานศึกษา คือ ผู้บริหารการศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กำหนดตำแหน่งไว้ตามประเภทของกรมที่สังกัด เช่น ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา (สพท.) รองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา และผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา เป็นต้น

1.2 ผู้บริหารที่สังกัดสถานศึกษา หมายถึง ผู้เป็นหัวหน้าสถานศึกษาที่เรียกว่า ผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้บริหารสถานศึกษา (School Administrator) อาจหมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือรองผู้อำนวยการสถานศึกษา รวมถึงผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งอาจเรียกชื่อว่า ผู้อำนวยการวิทยาลัย หัวหน้าโปรแกรมวิชา คณบดี อธิการบดี เป็นต้น

ผู้บริหารที่ไม่สังกัดสถานศึกษา และผู้บริหารที่สังกัดสถานศึกษาย่อมมีบทบาท และภารกิจหลายอย่างที่ควรปฏิบัติเพื่อให้การบริหารการศึกษามุ่งบรรลุจุดมุ่งหมาย ผู้บริหาร การศึกษาถือว่าเป็นบุคคลสำคัญอย่างยิ่งที่จะกำหนดให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา

นักวิชาการการศึกษาไทย ได้สรุปคุณสมบัติสำคัญของผู้บริหารการศึกษาไว้

3 ประการ คือ ต้องเป็นผู้มีภูมิรู้ ภูมิธรรม และภูมิฐาน ซึ่งหมายความว่า

1. ภูมิรู้ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีความรู้ทางวิชาบริหารศาสตร์ เข้าใจหลักการแนวคิดทฤษฎีทางการบริหาร มีทักษะที่จำเป็นในการบริหารงาน รวมทั้งมีความรู้ทางด้านวิชาพฤติกรรมศาสตร์ มีความเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ มีเทคนิควิธีด้านการประสานงาน การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ เป็นต้น

2. ภูมิธรรม ผู้บริหารการศึกษาที่ดีต้องมีคุณธรรมในการบริหาร มีความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนา โดยเฉพาะต้องรู้จักใช้หลักธรรมทางศาสนาเพื่อการบริหารงาน เช่น หลักธรรมทางพุทธศาสนา อาทิ พรหมวิหาร 4 สัพพริศธรรม 7 สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 เป็นต้น

3. ภูมิฐาน หมายถึง บุคลิกลักษณะที่เหมาะสมในการเป็นผู้บริหาร ทั้งด้านการพูดจา การแต่งกาย บุคลิกภาพส่วนบุคคล รวมทั้งเป็นผู้ใฝ่ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

เนเชวิช (Knezevish. 1984 : 194) ได้รวบรวมบทบาทสำคัญของผู้บริหารไว้ 17 ประการ ดังต่อไปนี้

1. บทบาทเป็นผู้กำหนดทิศทางทางปฏิบัติงาน (Direction Setter) ผู้บริหารจะช่วยให้หน่วยงานบรรลุเป้าหมายได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีความสามารถในการชี้แจงทำความเข้าใจ เขียนวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน มีความสามารถในการเขียนแผนงาน โครงการและการบริหารงาน โดยชี้วัตถุประสงค์และผลงาน

2. บทบาทเป็นผู้กระตุ้นความเป็นผู้นำ (Leader - catalyst) บทบาทนี้มีความจำเป็นจะต้องมีความสามารถในการจูงใจ กระตุ้น และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลในองค์กร มีทักษะในการทำงานเป็นทีม

3. บทบาทเป็นนักวางแผน(Planner) ต้องมีความสามารถในการคาดคะเนในอนาคต เตรียมบุคลากรให้พร้อมรับสิ่งใหม่ๆ ที่จะเกิดขึ้น

4. บทบาทเป็นผู้ตัดสินใจ (Decision Maker) บทบาทนี้จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีต่างๆ ของการตัดสินใจ และมีความสามารถในการวิจัย สั่งการ ไม่ให้เกิดความขัดแย้ง

5. บทบาทเป็นผู้จัดองค์การ (Organizer) ผู้บริหารจำเป็นต้องออกแบบงาน และกำหนดโครงสร้างขององค์การขึ้นใหม่ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเข้าใจพลวัตขององค์การและพฤติกรรมขององค์การด้วย

6. บทบาทเป็นผู้เปลี่ยนแปลง (Change Manager) ผู้บริหารเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงมาสู่สถาบันเพื่อเพิ่มพูนคุณภาพของสถาบัน รู้ว่าจะเปลี่ยนอะไร เปลี่ยนอย่างไร และควรจะเปลี่ยนในสถานการณ์ใดและทิศทางใด
7. บทบาทเป็นผู้ประสานงาน (Coordinator) ผู้บริหารจะต้องเข้าใจรูปแบบปฏิสัมพันธ์ของบุคคล เข้าใจเครือข่ายขององค์การสื่อสาร รู้จักวิถีนิเทศงานที่พึงปรารถนา เข้าใจระบบการรายงานที่ดี สามารถประสานกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
8. บทบาทเป็นผู้สื่อสาร (Communicator) ผู้บริหารจะต้องมีความสามารถในการสื่อสารทั้งด้วยการพูดและการเขียน รู้จักใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อเป็นการสื่อสารและควรมีความสามารถในการประชาสัมพันธ์หน่วยงาน
9. บทบาทเป็นผู้แก้ความขัดแย้ง (Conflict Manager) เนื่องจากความขัดแย้ง เป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ ผู้บริหารต้องเข้าใจสาเหตุความขัดแย้งจะต้องมีความสามารถในการต่อรอง โกล่เกลี่ย จัดการกับความขัดแย้งและแก้ปัญหาความขัดแย้งได้
10. บทบาทเป็นผู้แก้ปัญหา (Problems Manager) เนื่องจากปัญหาทั้งหลายไม่จำเป็นจะต้องลงเอยด้วยความขัดแย้ง ปัญหาจึงมีความหมายกว้างขวางกว่าความขัดแย้ง ผู้นำจะต้องมีความสามารถในการวินิจฉัยปัญหา แก้ปัญหาเป็น
11. บทบาทเป็นผู้จัดระบบ (Systems Manager) ผู้บริหารจะต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ระบบและกระบวนการที่เกี่ยวข้อง เข้าใจในการนำทฤษฎีทางการบริหาร ไปใช้ประโยชน์
12. บทบาทเป็นผู้บริหารการเรียนการสอน (Instructional Manager) ผู้บริหารจะต้องเข้าใจการเรียนรู้ การเจริญและการพัฒนาการของมนุษย์ เข้าใจทฤษฎีการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร มีความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา
13. บทบาทเป็นผู้บริหารบุคคล (Personal Manager) ผู้บริหารจะต้องมีความสามารถในเทคนิคของการเป็นผู้นำ การเจรจาต่อรอง การประเมินผลงานและการปฏิบัติงานของบุคคล
14. บทบาทของผู้บริหารทรัพยากร (Resource Manager) ผู้บริหารจะต้องมีความสามารถในการเงินและงบประมาณ สามารถในการบริหารวัสดุ ครุภัณฑ์ การก่อสร้าง การบำรุงรักษา ตลอดจนการแสวงหาการสนับสนุนภายนอก
15. บทบาทเป็นผู้ประเมินผล (Appraiser) ผู้บริหารจะต้องมีความสามารถประเมินความต้องการ การประเมินระบบ วิธีการทางสถิติและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

16. บทบาทเป็นนักประชาสัมพันธ์ (Public Relator) ผู้บริหารจะต้องมีทักษะในการสร้างภาพพจน์ที่ดี รู้จักพลวัตของกลุ่ม รู้จักและเข้าใจเผยแพร่ข่าวสารด้วยสื่อและวิธีการต่าง ๆ

17. บทบาทเป็นประธานในพิธี (Ceremonial Head) เป็นบทบาทจำเป็นอย่างหนึ่งของผู้บริหาร

กอร์ตัน (Gorton. 1983 : 172) ได้สรุปบทบาทที่สำคัญของผู้บริหารการศึกษาไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. บทบาทในฐานะเป็นผู้บริหาร
2. บทบาทในฐานะเป็นผู้บริหารการสอนและด้านวิชาการ
3. บทบาทในฐานะเป็นผู้รักษาระเบียบวินัย
4. บทบาทในฐานะผู้ส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์
5. บทบาทในฐานะผู้ประเมินผล
6. บทบาทในฐานะผู้แก้ปัญหาความขัดแย้ง

เซอจิโอวานนี (Sergiovanni. 1989 : 296) ได้สรุปบทบาทของผู้บริหารการศึกษา 3 ประการ ดังนี้

1. บทบาทในฐานะผู้บริหาร ผู้บริหารการศึกษาต้องแสดงความเป็นผู้นำ โดยมีพฤติกรรมที่เหมาะสมทั้งพฤติกรรมมุ่งงาน และพฤติกรรมมุ่งคน
2. บทบาทในฐานะผู้นำทางวิชาการ ต้องพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานให้มีทักษะความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน
3. บทบาทในฐานะผู้นำกลุ่ม เป็นผู้นำในการทำงานให้ประสบความสำเร็จและมีบทบาทในการสร้างกลุ่มและทำให้กลุ่มคงอยู่ต่อไป สร้างความกลมเกลียวสมานฉันท์ในกลุ่ม

3. ภาระหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา

องค์กรต่าง ๆ ที่เป็นองค์กรรูปนัย (Formal Organization) มักจะดำเนินงานภายใต้กฎระเบียบ ข้อบังคับ ตามโครงการขององค์กร และกำหนดหน้าที่ตามลักษณะของระบบการจัดการศึกษา ซึ่งโดยทั่วไป คือ ภาระหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับงาน การจัดการเรียน การสอนและงานสนับสนุนการเรียนการสอน ภาระหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษาต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน แนวคิดที่เกี่ยวกับภาระหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษาที่สำคัญ ๆ ดังนี้

เดรกและโร (Drek and Roe. 1986 : 344) เชื่อว่ามีองค์ประกอบหลายอย่างที่มีอิทธิพลต่อการเรียนการสอนในโรงเรียน แต่มีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 องค์ประกอบ ซึ่งเป็นหน้าที่ของหัวหน้าสถานศึกษาทำให้องค์ประกอบเหล่านี้เกิดประโยชน์สูงสุด องค์ประกอบทั้ง 6 ประการ คือ

1. บุคคล ซึ่งรวมถึงนักเรียน ครู คนงาน ภารโรง เจ้าหน้าที่ทางการศึกษา ชุมชน และสมาคมวิชาชีพ เป็นต้น
 2. เวลา ผู้นำจำเป็นต้องใช้เวลาที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด งานหลายอย่างต้องทำแข่งกับเวลา โรงเรียนต้องจัดบรรยากาศให้นักเรียนได้ใช้เวลาของเขาอย่างคุ้มค่า
 3. ข้อมูลหรือสารสนเทศ ผู้บริหารการศึกษา จำเป็นต้องใช้ข้อมูลเท่าที่จำเป็นแก่คณะบุคคลหรือบุคคลทั้งหลาย ภาระงานสำคัญที่สุดของผู้บริหารการศึกษา ก็คือ ควรจะให้ข้อมูลอะไรกับใครให้เกิดประโยชน์สูงสุด
 4. โปรแกรมและวัสดุอุปกรณ์ ในการจัดการเรียนการสอนนั้นย่อมมีวัสดุอุปกรณ์มากมาย หน้าที่สำคัญของผู้บริหาร คือ ทำอย่างไรจึงจับคู่ระหว่างโปรแกรมและอุปกรณ์ คือโปรแกรมอะไร ควรใช้อุปกรณ์อะไร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางการศึกษา
 5. เงิน มักจะเป็นข้ออ้างว่า เพราะขาดเงินจึงไม่สามารถจัดโปรแกรมการศึกษาที่ดีได้ เงินอาจเป็นส่วนหนึ่งทำให้จัดโปรแกรมการศึกษาได้ดีขึ้น ภายในระบบเศรษฐกิจที่รัดตัว ผู้บริหารการศึกษาควรจะทราบว่า ภายในวงเงินจำกัดควรทำอะไรก่อน และควรทำอะไรหลัง เมื่อไม่สามารถทำพร้อมกันได้
 6. สถานที่ ผู้บริหารการศึกษาจำเป็นต้องมีความสามารถในการใช้อาคารสถานที่ ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- แคมป์เบลล์ (Cambell. 1971 : 138) ได้ชี้ให้เห็นว่าหน้าที่สำคัญของผู้บริหารการศึกษา คือ การส่งเสริมการเรียนการสอน โดยสรุปว่าภารกิจหลัก คือ

1. ผู้บริหารการศึกษาควรจะมองเห็นการณ์ไกลและมีอิทธิพลในการพัฒนาเป้าหมายและนโยบายของสถานศึกษา
2. ผู้บริหารการศึกษาควรจะกระตุ้นและชี้นำ ในการพัฒนาและโปรแกรมต่าง ๆ เพื่อช่วยให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดวิธีการประสานงานในการนำโครงการต่าง ๆ ไปปฏิบัติ
3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะจัดหาและจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็น เพื่อสนับสนุนโครงการและโปรแกรมของสถานศึกษา

- 3.1 กำหนดนโยบายและมาตรการในการให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน
- 3.2 จัดดำเนินการให้บุคลากรของโรงเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน
- 3.3 ช่วยเหลือกิจกรรมของสมาคมครู-อาจารย์
- 3.4 จัดดำเนินการในเรื่องที่ผู้ปกครองมาร้องทุกข์
- 3.5 เป็นตัวแทนของสถานศึกษาในกิจกรรมของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่หรือในชุมชนอื่น ๆ
- 3.6 จัดบริการให้ชุมชน
4. ภารกิจด้านพัฒนาหลักสูตรการสอน ตัวอย่างกิจกรรมในภารกิจด้านนี้ เช่น
 - 4.1 ช่วยเหลือในการกำหนดเป้าหมายของหลักสูตร
 - 4.2 ช่วยทำความเข้าใจในเนื้อหาของหลักสูตร
 - 4.3 จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน
 - 4.4 จัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน
 - 4.5 จัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการสอน
 - 4.6 ช่วยเหลือในการประเมินผลการเรียน
5. ภารกิจด้านการเงินและพัสดุ ตัวอย่างของกิจกรรมในภารกิจด้านนี้ เช่น
 - 5.1 จัดงบประมาณเงินรายได้ของโรงเรียน
 - 5.2 จัดระบบตรวจสอบภายใน
 - 5.3 จัดระบบการจัดซื้อจัดจ้าง
 - 5.4 จัดระบบการพัสดุ
 - 5.5 จัดระบบบัญชี
6. ภารกิจด้านสถานที่ ตัวอย่างของกิจกรรมในภารกิจด้านนี้ เช่น
 - 6.1 จัดวางแผนเกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่
 - 6.2 จัดระบบบำรุงและซ่อมแซมอาคารสถานที่
 - 6.3 ดูแลคนงานภารโรง
 - 6.4 จัดระบบการจอดยานพาหนะ
7. ภารกิจด้านอื่น ๆ ตัวอย่างของกิจกรรมในภารกิจด้านนี้ เช่น

- 7.1 จัดการประชุมหรือสัมมนา
- 7.2 จัดการประชุมสัมพันธสถานศึกษา
- 7.3 ประเมินข้อดี ข้อเสียของโปรแกรมการสอน
- 7.4 มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น การประกวดต่าง ๆ

กีฬา กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น

ในระบบการศึกษาของไทย ภาระหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ได้กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พุทธศักราช 2547 มาตรา 27 ไว้ว่า ให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้บังคับบัญชาของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ในสถานศึกษา และมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. ควบคุม ดูแลการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการตามที่ ก.ค.ศ. และ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา กำหนด
2. พิจารณาเสนอความคิดความชอบของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา
3. ส่งเสริม สนับสนุนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
4. จัดทำมาตรฐาน ภาระงานสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา
5. ประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาเพื่อเสนอ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา
6. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ กฎหมายอื่นหรือตามที่ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาหรือที่คณะกรรมการสถานศึกษามอบหมาย

จึงเห็นได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่ง มีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบมากมาย โดยเฉพาะสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งต้องดูแลนักเรียนที่เป็นเด็กจนถึงวัยรุ่นที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำสูงและมีวุฒิทางอารมณ์สูงเช่นเดียวกัน และต้องบริหารทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุด

3. การยกย่องชมเชยให้รางวัลแก่ผู้ที่ทำงานได้ดีเด่นกว่าคนอื่น จะกระตุ้นให้เกิดการแข่งขันทำให้ผู้ปฏิบัติงานนั้นมีความกระตือรือร้น และมีความมานะพยายามมากขึ้น เพื่อให้ได้รับการยกย่องชมเชยนั่นเอง

จะเห็นได้ว่า การให้การยอมรับนับถือครูผู้ที่ทำวิจัยในโรงเรียน เป็นการให้เกียรติและยกย่องครูที่มีความรู้ ความสามารถในการวิจัย ซึ่งผู้บริหารต้องทำให้ครูเกิดกำลังใจ และความภูมิใจในผลงานวิจัยของตนเอง รวมทั้งเผยแพร่ผลการวิจัยให้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย

4.3 การให้ความสำคัญกับการวิจัยในโรงเรียน

การวิจัยในโรงเรียนถือว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนากระบวนการเรียน การสอน การนำวิจัยเข้าไปใช้ในการเรียนการสอน และนำผู้เรียนไปสู่ความสำเร็จนั้น ครูผู้ใช้หลักสูตรต้องสามารถวิจัยได้ และสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้ทันเวลา และถูกต้องกับสภาพปัญหาความเป็นจริง แฮส (Hass. 1975 : 13) ได้ชี้ให้เห็นการให้ความสำคัญของการส่งเสริมครูเพื่อพัฒนาวิชาชีพที่สำคัญคือ จะต้องส่งเสริมและปรับปรุงวิชาชีพครู และครูทุกคนจะต้องศึกษาและทดลองการวิจัยอย่างจริงจังเพื่อความก้าวหน้าในการสอนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติโดยจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ครูเกิดความรู้และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ

นภาพร สิงห์ทต (2534 : 36) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาด้านสมรรถภาพด้านการวิจัยให้แก่ครู และบุคลากรประจำทางการศึกษา ในฐานะนักวิจัยประจำโรงเรียนว่าสมรรถภาพพื้นฐานทางการที่จำเป็นสำหรับครู และบุคลากรประจำการจะช่วยให้มีความรู้และทัศนคติที่ดีต่อการวิจัย จะเป็นการเอื้ออำนวยให้ความร่วมมือในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรของหน่วยงานต่าง ๆ และนำความรู้ทางด้านการวิจัยไปใช้ในการวิเคราะห์ปัญหา เทคนิควิธีสอนตลอดจนสื่อการเรียนการสอน อันเป็นแนวทางที่จะช่วยส่งเสริมคุณภาพทางการศึกษาให้ดีขึ้น

วัลลภ กัณฑ์ทรัพย์ (2534 : 118) กล่าวสรุปไว้ว่า ในการนำวิจัยเข้าสู่โรงเรียน ผู้บริหารต้องมองโรงเรียนในรูปของระบบ คือ มองให้เห็นความสัมพันธ์ภารกิจขององค์ประกอบต่าง ๆ ในระบบโรงเรียนทั้งในด้านปัจจัย กระบวนการและผลผลิตให้ชัดเจน เพราะปัญหาที่เกิดในระบบโรงเรียน อาจเกิดปัญหาที่ระดับปัจจัย กระบวนการและผลผลิตให้ชัดเจน เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบโรงเรียน อาจเกิดปัญหาที่ระดับปัจจัยหรือระดับ

กระบวนการ หรือระดับผลผลิต การวิจัยเข้ามามีส่วนช่วยในการหาคำตอบว่า ได้เกิดปัญหา หรือข้อบกพร่องอะไรบ้างในระบบโรงเรียนนั้น ๆ

4.4 การมีความรับผิดชอบต่อครูผู้ทำวิจัยในโรงเรียน

ความรับผิดชอบมีความสำคัญต่อการบริหารงานวิจัยให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แมคเคลานี (Mc Clamey , 1964 : 98) ให้ความเห็นว่า ความรับผิดชอบ เป็นพันธะผูกพันที่จะปฏิบัติงานที่ได้มอบหมายอย่างเต็มที่ เชสเตอร์ (Chester, 1966 : 226 – 228) ได้วิจัยพบว่า ความรับผิดชอบของผู้บริหาร โรงเรียนที่มีต่อการส่งเสริมให้ครูมีความสามารถเพิ่มขึ้น ได้แก่ การส่งเสริมให้ครูศึกษาทดลองวิจัยเทคนิคหลาย ๆ วิธี ให้ครูมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการอบรมสัปดาห์วิธีสอนเพื่อให้ครูคุ้นเคยกับวิธีสอนแบบต่าง ๆ อภิปรายปัญหาการปรับปรุงการสอน ในที่ประชุมจัด โครงการให้ครูในโรงเรียนสลับเปลี่ยนกันเขียนเขียนชั้นเรียนและสังเกตการสอน จัดหาวิทยากรมาช่วยในการประชุมปฏิบัติการ การประชุมเกี่ยวกับปัญหาการสอน จัดประชุมพิเศษ เพื่อช่วยเหลือครูใหม่ หาวิธีวิจารณ์ของครูแบบดีเพื่อก่อโดยไม่ให้เสียกำลังใจ ให้ครูมีเวลาว่างพอ เพื่อเข้าร่วมประชุมอภิปรายปัญหาการสอนให้ครูได้มีเวลาสำหรับการสอนมากขึ้น ให้มีส่วนร่วม ในการเลือกวัสดุทัศนวัสดุ และวัสดุอุปกรณ์การสอนอื่น ๆ จัดให้มีการอบรมความรู้เกี่ยวกับวิชาการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับคณะครู ส่งเสริมให้ครูอ่านหนังสือ หรือบทความเกี่ยวกับวิชาครูเพื่อปรับปรุงเทคนิคการสอน ส่งเสริมให้ครูใช้โครงการสอนเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน ประชุมครูเพื่อประเมินผลการเรียนห้องเรียน

จะเห็นว่า การมีความรับผิดชอบต่อครูผู้ทำวิจัยในโรงเรียน เป็นพันธะผูกพันที่จะต้องปฏิบัติต่อครูผู้ทำการวิจัยในโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารจะต้องเอาใจใส่ดูแล เพื่อให้ครูผู้ทำวิจัยในโรงเรียนได้รับความช่วยเหลือ ทั้งด้านความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยจนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

4.5 การส่งเสริมความก้าวหน้าในตำแหน่งการงานของครูผู้ทำวิจัยในโรงเรียน

การวิจัยในโรงเรียนเป็นความก้าวหน้าในตำแหน่งการงานของข้าราชการครู ด้านหนึ่ง ซึ่งถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญของการบริหารงานบุคคล โดยยึดหลักปฏิบัติกันมาตั้งแต่ดั้งเดิมว่า เป็นการบ้านหนึ่งความชอบที่ได้รับด้วย เนื่องจากบ้านหนึ่งที่บุคคลมีความพึงพอใจเท่านั้นจึงจะสามารถนำมาใช้ป็นสิ่งจูงใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับ สมพงษ์ เกษมสิน (2521 : 397) ให้ความเห็นไว้ว่า สภาพการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์กรใดก็ตาม ควรให้มีการบำเหน็จรางวัล การเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งแก่ผู้ปฏิบัติงานดี ย่อมเป็นเครื่องจูงใจให้บรรดาผู้ได้บังคับบัญชา หรือผู้ร่วมงานมีความกระตือรือร้นต่อการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความขยันขันแข็ง

มีความมั่นใจ และมีขวัญกำลังใจที่ดี อันเป็นหลักการให้บำเหน็จความดีความชอบเป็นระบบของการประเมินผลที่จัดขึ้นเพื่อหาคุณค่าของบุคคลในแง่ของการปฏิบัติงานและสมรรถภาพในการพัฒนาตนเองสำหรับเกณฑ์การประเมินผลงานนั้น วิสเซอร์และฮาร์เปอร์ (Whiser and Harper. 1972 : 1-2) ให้ทัศนะว่า การปฏิบัติผลงานของแต่ละคนในหน่วยงานนั้นได้แก่การประเมินในเรื่องของกระบวนการทำงาน หรือวิธีทำงานพฤติกรรมการทำงานของแต่ละคน มีความรู้ ความสามารถ ความอดทน ในการทำงานนั้นอย่างไร ประเมินผลสัมฤทธิ์ของงานนั้นว่า ได้ปริมาณและคุณภาพมากน้อยเพียงใด และมีปัญหาอุปสรรคอะไรที่จะต้องแก้ไขบ้าง ซึ่งสอดคล้องกับคณะกรรมการข้าราชการครู คณะกรรมการข้าราชการครู. ม.ป.ป. : คำนำ) ได้กำหนดขอเลื่อนตำแหน่ง ข้าราชการครูสายงานการสอน เพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้น หรือการขอกำหนดให้ได้รับเงินเดือนในระดับที่สูงขึ้น คณะกรรมการข้าราชการครู กำหนดให้ข้าราชการครูผู้นั้นจะต้องมีผลงานทางวิชาการที่เป็นเอกสารเกี่ยวข้องกับการสอน 7 ประการ คือ

1. เอกสารที่เกี่ยวกับการสอนโดยตรง เช่นเอกสารประกอบการสอน แผนการสอน เอกสารคำสอน ชุดการสอน หนังสือเรียนแบบหน่วย ใบการสอน และอื่น ๆ
2. หนังสือเสริมประสบการณ์
3. งานแปล
4. งานประดิษฐ์
5. งานวิจัย
6. บทความทางวิชาการ
7. ผลงานในลักษณะอื่น ๆ ซึ่งแสดงความชำนาญการในสาขาวิชาที่สอดคล้องกับหน้าที่ของครูอาจารย์ที่ปฏิบัติ ตามปริมาณและคุณภาพของเกณฑ์ที่คณะกรรมการข้าราชการครูกำหนด

สำหรับงานวิจัย ครูผู้ทำวิจัยในโรงเรียน ควรคำนึงถึงแนวทางในการทำวิจัยในเกณฑ์ต่อไปนี้ คือ

1. การพัฒนางานที่รับผิดชอบงานวิจัยนั้นจะนำไปพัฒนางานในหน้าที่ความรับผิดชอบได้หรือไม่
2. การนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางผลงานวิจัยนอกจากเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานที่ตนเองรับผิดชอบ จะต้องมีส่วนต่อผู้อื่นหรือหน่วยงานอื่นที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างได้ผลและเป็นที่ยอมรับในวงการศึกษาทั่วไป

3. ความเป็นปรนัยของผลวิจัย ผลงานวิจัยจะต้องไม่คลุมเครือ การแปลความของข้อมูลต้องชัดเจน ผลงานจะปรากฏในรูป ของทุกคนตีความหรือเข้าใจความหมาย ได้ถูกต้องในทิศทางเดียวกัน

4. ความลึกซึ้งของการวิจัยจะต้องอาศัยข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าอย่างลึกซึ้งและต่อเนื่อง

5. ความรอบรู้ในเรื่องที่จะทำการวิจัย ผู้วิจัยควรจะต้องศึกษาข้อมูลในเรื่องนั้นอย่างถี่ถ้วน และถือได้ว่าเป็นผู้มีความรอบรู้อย่างจริงจังในเรื่องที่ศึกษา และสามารถขยายผลให้บุคคล หรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้สอนการพัฒนาการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. ความทันสมัยของเรื่องที่ทำกรวิจัย

วัลลภ กัณฑ์ (2531 : บรรณาธิการ) ให้ความเห็นว่า ความก้าวหน้าในตำแหน่งงานของครูผู้ทำวิจัยในโรงเรียนเป็นบ่งชี้ความชอบตามภาระหน้าที่ของครูที่เกิดจากผลการทำงานที่ครูได้ทำการวิจัยในโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารจะต้องบริหารงานบุคลากรในโรงเรียน โดยใช้ผลงานการวิจัยของครูเป็นเกณฑ์ส่วนหนึ่ง เพื่อการพิจารณาความดีความชอบ หรือการเลื่อนขั้นเงินเดือนตำแหน่งหน้าที่การงานของครูให้สูงขึ้น

สรุปได้ว่า บทบาทของผู้บริหารที่มีต่อการส่งเสริมการวิจัยในโรงเรียน เป็นพฤติกรรมปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหาร ที่ได้กระตุ้นและสนับสนุนให้ครูในโรงเรียน มีการปฏิบัติงานด้วยการศึกษาค้นคว้า หรือการคิดแก้ปัญหาการเรียนการสอนด้วยกระบวนการวิจัยโดยอาศัยทักษะการปฏิบัติของผู้บริหาร โรงเรียนในทุก ๆ ด้าน ที่สำคัญได้แก่ การส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จของงานวิจัยในโรงเรียน การมีความรับผิดชอบต่อครูผู้ทำวิจัยในโรงเรียน และการส่งเสริมความก้าวหน้าในตำแหน่งงานของครูผู้ทำวิจัยในโรงเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

นันทวัน สวัสดิ์ภูมิ (2540 : 67) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “เส้นทางการพัฒนาครูนักเรียน : การวิจัยรายกรณีครูดีเด่นระดับประถมศึกษา” การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเส้นทางการพัฒนาครูนักวิจัย จากวิธีการการวิจัยรายกรณีครูดีเด่นระดับประถมศึกษาท่านหนึ่งด้วยวิธีการศึกษารอบคอบการศึกษาค้นคว้าประวัติ การวิเคราะห์เอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

เส้นทางการพัฒนามาสู่การเป็นครูนักวิจัยของกรณีศึกษาเริ่มจาก คุณลักษณะ ส่วนตัวที่เป็นคนชอบใฝ่หาความรู้ ช่างคิด ชอบอ่าน ชอบเขียน และรักธรรมชาติ ลักษณะ ดังกล่าวพัฒนามาด้วยการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานในลักษณะการสังเกต วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสั่งสมประสบการณ์ชีวิต และการทำงานอย่างบูรณาการในหน้าที่ครูที่รักเด็กและปรารถนา จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก ส่งผลให้เกิดกระบวนการพัฒนาสู่การเป็นครูนักวิจัย ที่ใช้รูปแบบของการวิจัย ที่เป็นการวิเคราะห์เอกสารหลักสูตร ศึกษารายกรณี การวิจัยพัฒนา ส่วนปัญหาของการวิจัยมาจากปัญหาของนักเรียน โดยครุมองเห็น โอกาสของการเรียนรู้คือ มโนทัศน์เริ่มต้นที่สำคัญ การวิเคราะห์ปัญหาซึ่งมีขอบข่ายจากการสังเกตนักเรียนแต่ละคนใน วงกว้างไปสู่แนวคิดของการช่วยเหลือเด็กรายบุคคล วัตถุประสงค์ของการวิจัย เป็นการ พัฒนาการเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันและในอนาคตด้วยวิธีสอนอย่างหลากหลาย และในลักษณะบูรณาการเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพและธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก ประโยชน์ จากการศึกษาวิจัยคือ การพัฒนานักเรียน พัฒนาตนเองให้สามารถพัฒนาการสอนนักเรียนให้ถูกต้อง และสร้างสรรค์ยิ่งขึ้น และผลกระทบสู่การพัฒนาเพื่อนครู

ประภัสสร วงษ์ดี (2540 : 89) ได้วิจัยเรื่อง “ กระบวนการและการใช้ผลผลิต การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของครูนักวิจัยในโรงเรียนประถมศึกษา : การศึกษาเชิงสำรวจ และรายกรณี ” ผลการวิจัยพบว่า

1. กระบวนการวิจัยของครูนักวิจัย เริ่มจากปัญหาการจัดการเรียนการสอน และขาดความพร้อมของนักเรียน ครูนักวิจัยจะเลือกปัญหาวิจัยที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในการ ทำงานสอนและเป็นเรื่องที่ตนเองถนัด โดยหัวข้อที่ศึกษามักเป็นเรื่องการพัฒนาวิธีการสอน และสื่อการสอนและการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เครื่องมือในการวิจัยครูสร้างขึ้นเองโดยมี ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องในกลุ่มตัวอย่างการวิจัยคือ นักเรียนในชั้นเรียนของตนเอง และ การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์ด้วยสถิติบรรยาย

2. ครูได้มีการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอน ทั้งในด้านพัฒนาวิธีสอนและสื่อ เพื่อพัฒนานักเรียน และการพัฒนาการปฏิบัติงานในวิชาชีพครู

ประภารัต มีเหลือ (2540 : 90) ได้วิจัยเรื่อง “ การศึกษาสมรรถภาพของครู นักวิจัย ” ด้วยการให้แบบสอบถามเพื่อสำรวจความคิดเห็นของครูนักวิจัยที่มีตำแหน่งเป็น อาจารย์ 3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 348 คน เกี่ยวกับ สมรรถภาพที่จำเป็นของครูนักวิจัยและองค์ประกอบของสมรรถภาพครูนักวิจัย ผลการวิจัย พบว่า

1. รายการสมรรถภาพครูวิจัยที่สำคัญและจำเป็นมากที่สุด ในการทำวิจัย ปฏิบัติการในชั้นเรียนให้ประสบผลสำเร็จ 10 รายการแรกคือ มีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง มีความความเข้าใจในเรื่องหลักสูตร สามารถวิเคราะห์วินิจฉัยปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของนักเรียนได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง มีความซื่อสัตย์และ ซื่อตรงในทางวิชาการ เป็นนักอ่าน มีความละเอียดรอบคอบ ทำงานเป็นระบบ มีใจกว้าง รับฟังและเคารพความคิดเห็นทางวิชาการของผู้อื่น ศึกษาเอกสาร ตำราและสื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับ วิชาชีพครูอยู่เสมอ มีความคิดอิสระริเริ่มสร้างสรรค์ และมีศรัทธาต่อการวิจัย

2. องค์ประกอบของสมรรถภาพการวิจัยที่สำคัญมี 7 องค์ประกอบ เรียงลำดับคือความรู้ความสามารถในระเบียบวิธีวิจัยและการดำเนินการวิจัย ด้านทักษะ ในการพัฒนาการเรียนการสอน ด้านจรรยาบรรณวิจัย ด้านบุคลิกภาพและคุณธรรมของครู ด้านทักษะในการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้านความสามารถในการประเมินผลการเรียนรู้และการ ใช้ข้อมูลข่าวสาร และด้านความสามารถในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อความรู้

บุญมี ปะพะวะ (2541 : 45) ได้ศึกษาเรื่อง “ บทบาทของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษาที่มีต่อการส่งเสริมการวิจัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู ” พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในโรงเรียนอยู่ในระดับ “ ปานกลาง ” แต่ส่งเสริมให้ครูมีตำแหน่งหน้าที่การงานก้าวหน้าอยู่ระดับ “ มาก ” เมื่อจำแนกตามขนาดของ โรงเรียน พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดกลาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แต่โรงเรียนขนาดใหญ่อยู่ในระดับมาก

อานันท์ ยິงนอก (2544 : บทคัดย่อ) ศึกษาการปฏิบัติงานของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียน สังกัดสำนักงานการ ประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อการ ส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก คือ การให้ความสำคัญกับการวิจัยในชั้นเรียน การสนับสนุนและเผยแพร่งานวิจัยในชั้นเรียน การให้ความยอมรับนับถือครูผู้ทำการวิจัยในชั้นเรียน การส่งเสริมความก้าวหน้าในตำแหน่ง การงานของครูผู้ทำการวิจัยในชั้นเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง คือ การวางแผน ในการปรับปรุงการดำเนินงานการวิจัยในชั้นเรียน และการจัดสรรงบประมาณในการวิจัยใน ชั้นเรียน

2. ความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับครูผู้สอน เกี่ยวกับการปฏิบัติงานในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บังอร หิรัญอร (2545 : บทคัดย่อ) เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารต่อการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อศึกษาเจตคติของผู้บริหารต่อการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อศึกษาการส่งเสริมบุคลากรในการทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อศึกษาการแก้ปัญหาในการทำวิจัยในชั้นเรียนของบุคลากร ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาแกนนำในภาพรวมต่อการวิจัยในชั้นเรียนดังนี้ 1) บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาแกนนำต่อการวิจัยในชั้นเรียนผู้บริหารเห็นด้วยในระดับมากทุกประเด็น ยกเว้นประเด็นที่ 6 การจัดงบประมาณสนับสนุนการทำวิจัยในชั้นเรียนเห็นด้วยระดับปานกลาง 2) เจตคติของผู้บริหารสถานศึกษาแกนนำต่อการวิจัยในชั้นเรียน พบว่าผู้บริหารมีเจตคติที่ดีต่อการวิจัยในชั้นเรียนเห็นด้วยระดับมาก 3) ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาแกนนำต่อการส่งเสริมบุคลากรในการวิจัยในชั้นเรียนเห็นด้วยระดับมากเกือบทุกประเด็น ยกเว้นประเด็นที่ 28 นำผลงานการวิจัยในชั้นเรียนเป็นผลงานเพื่อพิจารณาความดีความชอบ เห็นด้วยระดับปานกลาง ประเด็นที่ 30 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการวิจัยในชั้นเรียน เช่น มีห้องที่ปรึกษาในการทำวิจัยในชั้นเรียน เห็นด้วยระดับปานกลาง 4) ความคิดเห็นของผู้บริหารต่อการแก้ไขปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนของบุคลากร ผู้บริหารเห็นด้วยมากเกือบทุกประเด็น ยกเว้น ประเด็น ที่ 36 ปรับลดชั่วโมงการสอนของครูที่ทำวิจัยในชั้นเรียน เห็นด้วยระดับน้อย ประเด็นที่ 39 เตรียมบุคลากรด้านธุรการอำนวยความสะดวกในการจัดพิมพ์รายงานการวิจัย เห็นด้วยระดับปานกลาง

เพลินพิศ ดาศักดิ์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอาวธรนิวาส จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา
 - 1.1 ผู้บริหารและครูผู้สอน มีความคิดเห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีการปฏิบัติโดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับ “ปานกลาง” ยกเว้น ด้านการนำผลงานวิจัยไปใช้ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก”
 - 1.2 ผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนมีการปฏิบัติโดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับ “ปานกลาง” ยกเว้น ด้านการกำหนดแผนในการทำวิจัยในชั้นเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก”

1.3 ครูผู้สอน มีความคิดเห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีการปฏิบัติ โดยภาพรวม และรายด้าน มีในระดับ “ปานกลาง” 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการกำหนดแผนในการทำวิจัย ในชั้นเรียน ด้านการกำหนดนโยบายในการทำวิจัยในชั้นเรียน และด้านการนำผลการวิจัยไปใช้

2. ความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ เกี่ยวกับการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา พบว่า ผู้บริหารมี การปฏิบัติ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้าน ทรัพยากรและแหล่งทุนในการทำวิจัยในชั้นเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยโรงเรียนขนาดเล็ก แตกต่างจากโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความคิดเห็นระหว่างครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ เกี่ยวกับการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา พบว่า ผู้บริหารมี การปฏิบัติ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้น ด้านการกำหนดนโยบายในการทำวิจัยในชั้นเรียน การกำหนดแผนในการทำวิจัยในชั้นเรียน ทรัพยากรและแหล่งทุนในการทำวิจัยในชั้นเรียน และที่ปรึกษาในการทำวิจัยในชั้นเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านทรัพยากรและแหล่งทุนในการทำวิจัยในชั้นเรียน โรงเรียนขนาดกลางกับโรงเรียนขนาดใหญ่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านการกำหนดนโยบาย ในการทำวิจัยในชั้นเรียนการกำหนดแผนการทำวิจัยในชั้นเรียน ทรัพยากรและแหล่งทุนในการทำวิจัยในชั้นเรียน และที่ปรึกษาในการทำวิจัยในชั้นเรียน

สุรีย์ บัณฑิต (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการการพัฒนาในการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอวาปีปทุม ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูผู้สอนมีความต้องการการพัฒนาในการทำวิจัยในชั้นเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 2 โดยรวม มีความต้องการอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา เป็นรายด้านพบว่ามีความต้องการการพัฒนาในการวิจัยในชั้นเรียนอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน

2. ผลการวิเคราะห์ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูผู้สอนที่ทำการสอน ช่วงชั้นที่ 1 (ป. 1 -3) กับครูที่ทำการสอนช่วงชั้นที่ 2 (ป. 4 -6) เกี่ยวกับความต้องการการพัฒนา ในการทำวิจัยในชั้นเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ